

ZANISTNAMEya Felsefeyê

Çapa pdf. ya gotara

Neteweperwerî

Nivîskar: Nenad Miscevic

Wergêr: Fexriya Adsay

Edîtor: İbrahim Bor

Miscevic, Nenad. “Neteweperwerî”. *Zanistnameya Felsefeyê* (Bihara 2023ê). Fexriya Adsay (Wergêr). Lînk = <<https://zanistname.com/nk/entries/nationalism/>>.

Navnîşana gotara orjînal li *Ansiklopedîya Felsefeya Stanfordê*:

Miscevic, Nenad, “Nationalism”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/nationalism/>>.

Perbendî: Erwend Salari

Hemû mafên vê berhemê parastî ne ji aliyê *Zanistnameya Felsefeyê* ve.

<https://zanistname.com/>

Neteweperwerî

Nenad Miscevic

Wergêr: Fexriya Adsay

Têgeha “neteweperwerî”yê bi giştî ji bo penasekirina du diyardeyan tê emilandin:

1. helwesta endamên neteweyekê ku dema girîngî didin nasnameya xwe ya neteweyî, û
2. kirinên endamên neteweyekê ku dema hewl didin mafê çarenûsiya xwe bi dest bixin (an bidomîne).

(1) pirsan dike derbarê têgeha neteweyê (an nasnameya neteweyî) de ku gelek caran bi kokeke hevpar, girêyên etnîk an çandî tê pênasekirin, û bi taybetî dipirse ka gelo endamtiya takekesî ya di neteweyekê de divê bi dilxwazî an ne-dilxwazî be. (2) dipirse ka gelo mafê çarenûsiyê divê wek mafê tam dewletbûnê bê famkirin tevî otorîteya bêkêmasî li ser karûbarên navxweyî û navneteweyî, an tişteki ji vê kêmtir lazim e.

Neteweperwerî sî sal berê, di salên nodî de, ket bala nîqaşên felsefî, bi qismî wek encama pevçûnên neteweperwer ên berbiçav û acizker. Pêlên xurt ên neteweperweriyê bêtir wêneyekî ji aliyê exlaqî ve xumamî û, ji ber vê sedemê jî, gelek caran şeyda pêşkêş dike. “Hişyarbûna neteweyî” û têkoşîna ji bo serxwebûna siyasî gelek caran him qehremanî him zalimî ye; çêbûna dewleteke neteweyî pirî caran bersiva hestên kûr ên populer dide lê hin caran encamên wê nemirovî çêdibin, ji qewirandin û “paqijkirin” a ne-neteweyîyan bigre heta komkujiyên birêxistinkirî. Di nîqaşa exlaqî ya li ser neteweperweriyê de tengijîneke kûr a exlaqî heye di navbera piştevaniya bi komên neteweyî yê tepisandî re û dilxelîna ji ber sûcên li ser navê neteweperweriyê tên kirin. Ji aliyekî ve jî, meseleya neteweperweriyê îşaretî qadeke

berfirehtir a kêşeyên derbarê miameleya li cudatiyên etnîk û çandî dike, û bêguman ev niha aciltirîn kêşeyên teoriya siyasî ya hevçax e.

Di nav bîst salên dawî de, qeyranên koçberiyê û bertekên populîst ên li hemberî meseleyên koçberî û aboriya navmalî bûne taybetiyên komeke meseleyên nû yên siyasî. Meseleya kevneşopî ya dijberiya navbera neteweperwerî û kozmopolîtanzmê profil guheriyê: dijberiya hişk a niha di navbera nefreta populîst a li hemberî koçberbiyaniyan û helwesteke comerdtir, an tenê adil, a qebûlkirin û alikariya bi merhamet de ye. Dijberiya populîst, hin taybetiyên wê bi welatparêzî û neteweperweriyê re tîkildarkirin, û helwesta li dijî vê jî taybetiyên sereke ji kozmopolîtanzma kevneşopî werdigre. Meriv dikare li bendê be ku xebatên li ser neteweperweriyê bi ser vê qada nû û zehmet ve biçê, li ser dijheviyên nû bisekine û neteweperweriyê tîkildarî vê qadê bi cih bike.

Di vê madeyê de, em ê pêşî meseleyên têgehî yên pênasekirin û polînkirinê bisekinin (Beş 1 û 2) û paşê angaştên berpêşkirin (Beş 3). Ji angaştên di eleyhê neteweperweriyê bêfir cih tê veqetandin ji bo angaştên lehê wê de da ku baştir guh bidin neteweperwerên felsefî. Di beşa dawî de em ê vegebin ser koma meseleyên nû û reşnivîsa wan meseleyên nû derxin, ku ji ber populîzmên neteweperwer û neteweborî, û qeyrana koçberiyê peyda bûne.

- 1. Netewe çi ye?
 - 1.1. Têgeha Sereke ya Neteweperweriyê
 - 1.2. Têgeha Netewe
- 2. Cûreyên Neteweperweriyê
 - 2.1. Têgehên Neteweperweriyê: Klasîk û Lîberal
 - 2.2. Îdiayên Etîk, Klasîk û Lîberal: Navendîbûna Neteweyê
- 3. Nîqaşa Etîk
 - 3.1. Neteweperweriyên Klasîk û Lîberal
 - 3.2. Angaştên di lehê neteweperweriyê de, yên klasîk û ên lîberal: pêdiviya kûr a ji bo civatê

- 3.3. Angaştên di lehê neteweperweriyê de: meseleyên edaletê
- 3.4. Populîzm û rûyekî nû yê neteweperweriyê
- 3.5. Netewe-dewlet di peywendeke global de
- 4. Encam
- Çavkanî
 - Destpêk
 - Referans
- Çavkaniyên din ên Internetê
- Nîşeyên bo Neteweperweriyê

1. Netewe Çi ye?

1.1. Têgeha Sereke ya Neteweperweriyê

Digel ku gelek maneyên navlêka “neteweperwerî”yê heye, du diyarde hene di navendê de: (1) helwesta endamên neteweyekê ku dema dikevin tatêla nasnameya xwe wek endamên wê neteweyê û (2) kirinên endamên neteweyekê di hewldana bidestxistin (an domandina) hin awayên serweriya siyasî (bnr. w.m., Nielsen 1998-9; 9). Her yek ji van hewce dike li ser bên rawestan.

1. pirsan dike derbarê têgeha netewe an nasnameya neteweyî de; dipirse ka gelo çi ye aîdbûna bo neteweyekê? Yek divê çiqasî qedir bide neteweya xwe? Netewe û nasnameya neteweyî dikare li gor kokeke hevpar, etnîsîte, an girêyên çandî bê pênasekirin, û endamtiya kesekî bo nav neteweyê pirî caran bi dilxwazî nayê pejirandin, carna bi dilxwazî tê pejirandin. Asta qedirdana bo neteweya xwe ji bo neteweperweran gelek caran, lê ne her tim, pir bilind e: li gor nêrînên bi vî rengî, daxwazên neteweya kesekî ji bo desthilatdarî û sdaqatê ji yên reqîban pêştir in.^[1]
2. Dipirse ka gelo ji bo serweriyê bidestxistina dewletbûnê ligel otorîteya békêmasî li ser karûbarên navxweyî û navneteweyî pêwîst e, an tişteki ji vê

kêmtir têrê dike. Her çiqas serwerî pirî caran wek tam dewletbûn bê famkirin jî (Gellner 1983: beş. 1),^[2] hin îstisnayên muhtemel jî hatine qebûlkirin (Miller 1992: 87; Miller 2000). Hin nivîskaran berevaniya versiyoneke anarşîst a welatparêzî-neteweperweriya nerm jî kirine, ku Bakunîn berê îşaret kiribû (bnr. Sparrow 2007).

Di warê cudakirina neteweperweriyê ji welatparêziyê de pirsgirêkeke termînolojîk û têgehî heye. Li gor pênaseyêke populer girêdayîbûna yekê/î bo welatê xwe welatparêzî ye, girêdayîbûna yekê/î bo gelê xwe û nerîtên wî jî neteweperwerî ye (Kleinig 2014: 228, û Primoratz 2017: Beş 1.2). Di vê pênaseyê de kêşeyek heye ku hezkirina welatekî bi rastî ne tenê hezkirina parçeyek axê ye, girêdayîbûna bo şênîyên wê axê jî di xwe de dihevine, û ev “netewe” yê jî daxilî nav têgeha welatparêziyê dike. Li gor pênaseyêke din jî yek ji van girêdayîbûnan xurt û bi awayekî êrişkar e (neteweperwerî) û ya din nerm e (welatparêzî), ku ev herî kêmtir xwe digihêne George Orwell (bnr. nivîsa wî ya sala 1945).^[3]

Ligel van endîşeyên pênasekirinê, hemfîkreke maqûl heye derheqê neteweperweriya klasîk û ji aliyê dîrokî ve paradîgmâtîk de. Bi awayekî tipîk diyar dike ku di warê sêdaqata takekesî de daxwazên neteweyê di ser daxwazên din re ne û serweriya perbêkêmasî armanca nebenabe ya bernameya wê ya siyasî ye. Ji berê de serweriya li ser axê bûye hêmaneke pênaseker a otorîteya dewletê û bîngehî jî bo netewetiyê. Ev hatiye berz kirin di berhemên klasîk modern ên Hobbes, Locke û Rousseau de û dîsa vedigere di nîqaşan de di navendê de cih digre, her çiqas filozof niha bêtir gumanbar bin jî (bnr. li jêr). Meseleyên li dor kontrolkirina tevgera pere û mirovan (bi taybetî koçberî) û mafên çavkaniyan îşaretî serweriya teritoryal dike û loma ji aliyê siyasî ve vê babetê dike navend di vê serdema globalîzasyonê de û ji aliyê felsefî jî balkêş dike him ji bo neteweperweran him ji bo dij-neteweperweran.

Di dema dawî de, nîskoka felsefî bêtir bi ser aliyê “neteweperweriya lîberal” ve çûye, ku daxwazên klasîk kêmtir dike û hewl dide helwesta nêz-neteweyî û rêzgirtina bo nirxên lîberal ên kevneşopî bîne ba hev. Wek mestere, dewleta terîtoryal wek yekeyeke siyasî, li gor neteweperwerên klasîk “aîd” î komeke etno-çandî ye û ew kom peywira wan e ku bi çalakî nerîtên xwe biparêzin û wan belav bikin. Cureya

liberal destûr dide “parvekirin” a dewleta terîtoryal bi komên etnîk ên ne-serdest re. Encam ji hev cihê ne û têra xwe balkêş in (bnr. li jêr bi taybetî beşa 2.)

1.2. Têgeha Neteweyê

Di awayê wê yê giştî de, mijara neteweperweriyê derbarê hevcothkirina qada etno-çandî (komên etno-çandî an “neteweyan” dihewîne) û birêxistinkirina qada siyasî de ye. Me qala girîngiya wê helwestê kiribû ku dema endamên neteweyê girîngî didin nasnameya xwe ya neteweyî. Ev xal rê li ber du cure pirsan vedike. Yek, ên teswîrî:

(1a) Netewe çi ye û nasnameya neteweyî çi ye?

(1b) Tiştê aidî neteweyê çi ye?

(1c) Xwezaya helwesta nêz-neteweyî çi ye?

(1d) Endamtiya bo neteweyekê bi dilxwazî ye an na?

Du, yên normatîv:

(1e) Gelo girîngîdayina bo nasnameya neteweyî her tim guncav e?

(1f) Yek divê çiqas girîngî bidê?

Ev beş pirsên teswîrî nîqaş dike, bi yên (1a) û (1b) dest pê dike; pirsên normatîv di Beşa 3 de di warê nîqaşa etîk de li ser tîrî rawestan. Ger yek bixwaze gel tevî têkoşîna ji bo mafên xwe yên neteweyî bike, lazim e fikrek wê/î hebe ku netewe çi ye û tiştê aidî neteweyekê çi ye. Loma, ji bo îzehat, daxwaz û fermanên xwe yên kiryarê formule bikin û li ser zemînekê bidin rûniştandin, ramangerên nêz-neteweyî teoriyên etnîsîte, çand, netewe û dewletê rave kirine. Dijberên wan jî li dijî van teoriyan derketine. Vêga, ji bo neteweperweran hin pêşmercên derbarê komên etnîk û neteweyan de bingehîn in, lê yên din hûrgiliyên teorîk in ku ji bo piştewaniya yên bingehîn hatine dirustkirin. Pênase û statuya koma civakî ku ji bernameya neteweyî sûd digre û wek “netewe”, “etno-netewe” an “koma etnîk” tê binavkirin, esas e. Ji ber ku neteweperwerî bi taybetî di komên ku hê dewletek wan tuneye berbiçav e,

pênaseya netewe an neteweperweriyê de tenê aîdbûna dewletekê ne hêja ye meriv li ser bisekine.

A rast, gelek caran sêdaqetên “welatîbûn”ê bi serê xwe di bin sernavê “welatparêzî” ku me gava din behs kiribû, an “welatparêziya makezagonî”^[4] de tê senifandin. Ev du bijareyên derhed (extrem) û hin navînciyan (intermediates) li dû xwe dihêle. Yekem bijareya derhed ji aliyê komeke piçûk lê berbiçav a teorisyenan tê berpêşkirin.^[5] Li gor vê pênaseya temamî dilxwazparêz, netewe ew koma mirovan e ku bi hev re talibên rêxistineke hevpar a siyasî mîna dewletê ne. Ger komeke wiha bikaribe dewletekê ava bike, sêdaqata endamên komê dibe “welatî” (wek dijbera “etnîk”). Di derheda din de, û adetîtir, daxwazên neteweperwer li ser civata nedilxwaz a ji heman kok, ziman, nerît û çandê hûr dibin: etno-neteweya klasîk civateke ji heman kok û çandê ye, û ziman û nerît jî pir diyar e. Cudatî (her çiqas ne tam ev be jî) ew e ku dibistanên kevn ên zanistên civakî û siyasî di navbera neteweperweriya “welatîbûn” û “etnîk” de xêz kirine, a yekem, tê îdiakirin ji Ewropaya Rojava derketiye, ya duyem bêtir ji Ewropaya Navîn û Rojhilat, ji Almaniyayê derketiye.^[6] Nîqaşên felsefî yên li ser neteweperweriyê meyl dikin tenê li ser guhêrokên (variety) etnîk-çandî bisekinin, û li vir ev boçûn wê bê teqîbkirin. Li ser vî esasî komeke talibê neteweperweriyê be, wê wek “etno-netewe” bê binavkirin da ku ji paldankên safî welatîbûnê bêtir etno-çandîbûna wê bê binxêzkirin. Li gor neteweperwerekî etno-(çandî), tiştê ku endamtiya kesekî ya di civatekê de diyar dike paşxaneya wê ya etno-çandî ye. Yek nikare endamtiya xwe hilbijêre; endamtî girêdayî eslê wê û sosyalîzasyona wê ya pêşî ye. Lê hevparbûna esil/kokê ji bo piraniya komên hevçax êdî bûye tiştêkî efsaneyî: komên etnîk ev hezar sal in li nav hev dikevin.

Loma alîgirên neteweperweriyê yên sofîstîke û lîberal meyl dikin endamtiya tenê çandî derxin pêş û “etno- “jê derdixin, behsa “netewetî”yê dikin (Miller 1992, 2000; Tamir 1993,2013; Gans 2003). Pêşniyaza Michel Seymour a “pênaseyeke civakî-çandî” rehendêke siyasî zêde dike li ya temamî çandî: netewe komeke çandî ye, dibe ku, lê ne şerd e, xwe digihêjin kokeke hevpar, û bi girêyên welatîbûnê bi hev tîr girêdan (Seymour 2000). Cûreya pênaseyê ev e ku îro dikare ji piranî aliyan bê pejirandin. Neteweya ku bi vî awayî tê pênasekirin ji aliyê him etno-çandî him

welatîbûnê kategoriyeke hinekî têkel e, lê ji safî welatîbûnê bêtir nêzîkî ya safî etno-çandî ye.

Ka em vegerin ser meseleya kok û “otantîkbûn” a komên etno-çandî an etno-neteweyan. Di zanista civakî û siyasî de bi giştî du cûre nêrîn ji hev tèn cihêkirin, lê komeke sêyem heye ku hêmanên ji her duyan dihevine di xwe de. Ya yekem nêrîna modernîst e ku dibêjin neteweperwerî ligel netewe-dewletê di serdema modern de peyda bûye.^[7] Di dema me de serkêşê vê nêrînê Ernst Gellner e (bnr. 1983).^[8] Modernîstên din xalên din ên destpêkê hildibijêrin bi cudatiya yek an du sedsalan.^[9] Nêrîna dijber, a Edward Shils (1957), dikare wek “prîmordialîst” bê binavkirin. Li gor vê, neteweyên niha yên etno-çandî “ji demeke pir kevn vir ve” hene.

Ya sêyem û ya têra xwe maqûl ku him ji prîmordialîzm-etno-sembolîzm him ji modernîzmê vediqete, bi W. Connor (1994) dest pê kiriye.^[10] Netewe ji dewletekê bêtir, komeke etnîk a politîzebûyî û mobilîzebûyî ye. Loma, koka neteweperweriyê diçe berî dewleta modern, û naveroka wê ya hestiyar heta roja me maye (Conversi 2002: 270), lê rêxistîbûna îro ya di şiklê dewletê de modern e. Lêbelê, netewe-dewlet xewn û honakeke neteweperwer e ku bi rastî qet nehatiye têtîqkirin ji ber piratiya bivê-nevê ya komên civakî. Li ser sê nêrînên serdest ên derbarê koka neteweperweriyê de ewqas e.

A rast, nivîskarên kevntir —ji ramangerên gewre yên mîna Herder û Otto Bauer bigre heta propagandîstên dane ser şopa wan— pir hewl dane ku îddiyên normatîv ên derbarê neteweyan de bispêrin realîzma ontolojîk a hişk: netewe heqîqî ne, heyberên *bona fide* (rewa) ne. Lakîn, nîqaşên hevçax hewl dan girîngiya dabeşbûna muxayel/rastîn kêmbikin. Fîlozofên hevçax ên sereke angaşt kirin ku angaştên neteweperwer ên normatîv-hilbijer û xwezaya “muxayel” a neteweyekê li hev dikin.^[11] Dest nîşan dikin ku muxayileyên hevpar dikare merivan bi hev girê bide, û hevbandoriya rastîn a bihevrebûnê dikare berpirsariyên girîng ên exlaqî pêk bînin.

Niha em vegerin pirsê (1c) derbarê xwezaya helwestên neteweyî de. Meseleya raveker a bala zanyarên siyasî û civakî dikşîne, derheqê hestên etno-neteweperwer de, rewşa paradigmatîk a helwesteke neteweyî ye. Birra jî qasî xuya dike tişteki îrasyonel, romantîk e, û li hemberî berjewendiyên şexsî xemsar e? Ev mesele

nivîskaran dike du alî, ên hewl didin neteweperweriyê ji bin ve irrasyonel bibînin û yên wê wek tişteki rasyonel rave dikin. Nivîskarên ku wê irrasyonel dibînin çendîn raveyan berpêş dikin ka çima meriv bi nêrînên irrasyonel qayil dibin. Hin dibêjin, bi rexneyî, ku neteweperwerî xwe dispêre “hişmendiya çewt”. Lê ev hişmendiya çewt ji ku tê? Nêrîna herî besît ew e ku ev encama manipuleya yekser a “girseyan” e ji aliyê “bijarteyan”. Rexnegira navdar a neteweperweriyê Elie Kedourie (1960) di wê baweriyê de ye ku ev irrasyonelbûn spontane ye. Panzdeh sal berê Liah Greenfeld di meqaleya xwe ya provokatîv a sala 2005an de neteweperwerî bi nexweşiya aqlî ve girê dida (bnr. kitêba wê ya sala 2006an jî). Li aliyê hember, Michael Walzer di 2002an de îzahetêke henûn a hêstên neteweperwer pêşkêş kir. Nivîskarên li ser nerîta marksîst îzahetên kûrtir ên cûrbicûr kirin. Yek ji van, binyadgerê fransî Étienne Balibar ew wek “hilberîn” a îdeolojiyê dît. Li gor Balibar, ew mekanizmayên ku neteweperwerî hilberandine, ti elaqeya wan bi safitiya spontane ya takekesan re tune, hokarên civakî yên xeyrî-şexsî û binyadî ne (Balibar & Wallerstein 1988 [1991]).^[12]

Hin nivîskar angaşt dikin, gelek caran tişteki rasyonel e ku takekes bibin neteweperwer (Hardin 1985). Yek dikare bi awayekî rasyonel îzeh bike derhedên pevçûna etno-neteweperwer? Nivîskarên mîna Russell Hardin pêşniyaz dike vê bike bi nêrîneke giştî ya derheqê dema helwesta neyarî dibe rasyonel: ya herî tîpîk, ger kesek ti sedem tunebe ji yekî bawer bike, mentiqî ye ku li hemberî yê din tedbîrên xwe bigre. Ger her du alî jî tedbîran bigre, her yek wê yê din bi zêdebarî wek neyar bibîne. Ewçax dibe rasyonel ku miameleya neyarekî bê kirin bi êdin re. Ji ber vê, gumana safî bi gavên piçûk û li gor xwe rasyonel dikare rê li ber pevçûnê veke. (Rewşeke wiha neyênî gelek caran wek varyanta Dubendiya Kesekî Girtî tê pêşkêşkirin; bnr. madeya dubendiya girtî). Bi nisbet, rihet e diyarkirina wan şert û mercên ku ji bo piştevanî û pevçûnên neteweyî ev qalibê giştî tê sepandin (bnr. Wimmer 2013).

Wek encam, em werin ser pîrsa (1d), pîrî caran netewe di esasê xwe de wek civateke ne-bidilxwazî tê dîtin; yek ji jidayikbûnê ve aidî wê ye, di nav de mezin dibe, ev aidiyet xurttir dibe, û dema yek bi zanebûn we pesend dike, temamtir dibe.

Her kes ne hemfikir e: neteweperwerên lîberal tercîhkirina aidiyeta neteweyî û ihtimala ku koçber bi tercîha xwe bibin endamê neteweyekê û çandekerê din, qebûl dikin.

2. Cûreyên Neteweperweriyê

2.1. Têgehên Neteweperweriyê: Klasîk û Lîberal

Di serî de me got neteweperwerî li ser (1) helwesta endamên neteweyê disekine, ya ku dema girîngî didin nasnameya xwe ya neteweyî, û (2) kiryarên endamên neteweyê pêk tînin dema hewl didin bi awayekî serweriya siyasî bi dest bixin (an wê bidomînin). Ji aliyê siyasî ve xala sereke ev e (2): kiryarên ku neteweperwer teşwîq dikin. Vêga em bi serwerî û axê dest pê dikin û vedigerin ser nîskokên adetî yê têkoşîneke neteweyî ya ji bo serxwebûnê. Ev meseleyeke girîng derdixin holê:

(2a) Gelo serweriya siyasî ya li ser parçeyek axê hewceyî dewletê dike an tiştekî jê kêmtir?

Bersiva klasîk ew e ku dewlet hewce ye. Bersiveke lîberaltir jî dibêje hin awayên otonomiya siyasî têr dike. Piştî ku ev hat nîqaşkirin, em dikarin vegerin ser meseleyên normatîv ên têkildar:

(2b) Ji aliyê etîk ve destûra kîjan kiryanan heye di bidestxistin û domandina wê de?

(2c) Ji aliyê ve exlaqî ve, di kîjan şertan de destûr heye ji ev cûre kiryanan re?

Pêşî em li ser bersiva neteweperwer a klasîk bisekinin (2a). Serweriya siyasî ya etno-neteweyekê hewceyî dewletekê ye “ku heqê wê ye” (Oldenquist 1997).

Pêşveçûnên li ser xeta vê fikrê gelek caran bersivên taybet diyar dikin an îma dikin bo (2b) û (2c), yanê, di têkoşîneke neteweyî ya serxwebûnê de emilandina hêzê li hemberî otorîteya navendî hema hema her tim amrazeke rewya ye ji bo bidestxistina serweriyê. Lêbelê, neteweperweriya klasîk tenê ne bi avakirina dewletekê lê domandin û xurtkirina wê re jî têkildar e.

Neteweperweriya klasîk bernameyeke siyasî ye ku avakirin û domandina dewleteke tam serwer a komeke diyar a etno-neteweyî (“gel” an “netewe”) wek peywira sereke ya her endamê komê dibîne. Ew, bi vê pêşbîniyê dest pê dîke ku yekeya çandî ya guncav (an a “xwezayî”) etno-netewe ye, û angaşt dîke ku di warê hemû meseleyên çandî de peywira sereke ya her endamî sêdaqeta bo çanda etno-neteweyî ye.

Neteweperwerên klasîk bi gelemperî hişyar in derbarê çanda ku xwedî lê derdikevin û geş dikin, û helwesta gel a li hemberî netewe-dewleta xwe. Ev helwesta notirvaniyê hin xetereyên wê potansiyel hene: gelek hêmanên çandekê yên gerdûnî an bi awayekî berbiçav ne neteweyî, dibe ku bibin qurbana coşa neteweyî. Neteweperweriya klasîk di jiyana rojane de talbên îlaweyî yên cûrbicûr datîne ber takekesan, ji kirîna malên bihatir ên dest-çekirî ji dêvla yên îthal ên erzantir bigre, heta jinûvehilberîna endamên mistaqbel ên neteweyê qasî ku bê îdarekirin (bnr. Yuval-Davies 1997, û Yack 2012).

Li nik neteweperweriya klasîk (û pismam/dotmamên wê yên derhed ên radîkaltir), gelek nêrînen nermtir jî niha wek neteweperwer tên polînkirin. A rast, nîqaşa felsefî ber bi şewazên nerm an heta ultra-nerm çûye, û piraniya filozofên ku xwe wek neteweperwer pênase dikin, bernameyên neteweperwer ên pir nerm pêşniyaz dikin.

Neteweperwerî di vê maneya firehtir de têkela hemû helwest, daxwaz û fermanên ji bo wê kiryarê ye ku nirxeke bingeîn a siyasî, etîk û çandî atfî netewe û netewetiyê dîke û ji vê hin berpirsariyan derdixe (ji bo endamên neteweyê, û ji bo alî, takekes an kolektîvên seyem ên têkildar) ji vê nirxa atifkirî. Nûnerê sereke yên vê koma nêrînan, neteweperweriya lîberal e ku ji aliyê nivîskarên mîna Miller, Tamir û Gans hatiye pêşniyazkirin (bnr. li jêr).

Neteweperwerî di vê maneya firehtir de dikare ji hev cuda bin di fehma xwe ya derbarê neteweyên xwe de (ku gelek caran nediyar tê hiştin di gotara wan de), di zemîn û asta nirxê wê de û di wergiriya berpirsariyên diyarkirî de. Neteweperweriya nerm ji neteweperweriya klasîk kêmtir tiştan dixwaze û hin caran bi navê “welatparêzî” yê tê naskirin. (Emilandineke cuda, dîsa “welatparêzî” yê bi xwe re dihêle ji bo qedirdana civata sivîl û sêdaqeta bo dewletê, bereksê neteweperweriya ku civatên

etno-çandî dixê navendê).

Ka em vegerin ser neteweperweriya lîberal, cûreya neteweperweriyê ku zêdetirîn tîrên nîqaşkirin.

Neteweperwerên lîberal rêgezên lîberal-demokratîk û helwestên nêz-neteweyî aidî hev dibînin. Yek ji alîgirên sereke yê nêrînê, Yael Tamir, di kitêba xwe ya 1993yan de nîqaş da destpêkkirin û di kitêba xwe ya dawî de behsa netewedewletê dike wek “baştirîn xala hevdişînê ya herduyan” (2019: 6). Helbet, hin tişt divê bê fedakirin: divê em qebûl bikin ku manîdarbûna civatekê an vekirîbûna wê divê bê fedakirin heta radeyekê ji ber ku em nikarin bi hev re xwediyê her duyan bin (2019: 57). Ji her yekê çiqas tê fedakirin, ev ne zelal e, û helbet bersiva rast li gor neteweperwerên cuda diguhere.

Versiyona Tamir a neteweperweriya lîberal awayekî lîberalîzma civakî ye, ji vî aliyê ve dişibe nêrînên David Miller ku behsa “civatên pişhevgerîtinê” dike di kitêba xwe ya 1999an *Principles of Social Justice (Rêgezên Edaleta Civakî)* de û xwedî heman helwestê ye di kitêbên xwe yê 1995 û 2008an de. Her du jî hesta nasnameya neteweyî wek hesteke wiha dibînin ku pişhevgerîtinê xurt dike, û pişhevgerîtinê jî wek amrazeke xurtkirina edaleta civakî dibînin (Tamir 2019, bi taybetî ch.20; b.b.h. Walzer 1983, Kymlicka 1995a, 2001, û Gans 2003, 2008).

Neteweperwerên lîberal di warê qedrê pirçandîtiyê de ji hev dûr dikevin. Kymlicka wê dike hîmê rismê xwe yê lîberalîzmê lê Tamir bêyî ku zêde deng derxe, wê jê derdixe: angaşt dike, demokrasiyên pirçandî, piretnîk tecrubeyeke wan pir lawaz heye (2019: 62). Teşhîsa Tamir a ji bo qeyrana siyasî ya îro ku bi Trump û Le Pen derdikeve pêş, “demokratên lîberal bi serfiraziya xwe pûç bûn” lê “neteweperweran jî xwe têkçûyî û kevnbûyî hîs kirin” (2019: 7).

Tamir listeya du cure sedeman derdixe ku statuya siyasî ya taybet ji neteweyan re gerantî dike. Cureya yekem ew e ku, “ji dewletê” pê ve ti yekeya siyasî “nikare fikran belav bike li qada giştîyî” (2019: 52), û cureya duyem jî ew e ku netewehewcedariya wê bi hewldanên afirîner ên berdewam heye da ku fonksiyonel û cazîb be.

Pêşveçûna dîrokî ya lîberalîzmê veguherî bû rêgezeke gerdûnî, dij-civakparêz; ev bû şaşîyeke mirindar ku dikare û divê bê serastkirin ji aliyê senteza neteweperwer a lîberal. Em dikarin vebêjeyên netewetiya xwe vejînin bêyî ku mîrata lîberal a azadî û mafan bikin qurban? Neteweperweriya lîberal bersiva erênî dide. Li gor riwangeya wê, partîkulerîzma neteweyî li pêş e: Hezkirina mirovayetiye îdealeke esîl e, lê hezkirina rastîn her tim taybet e...” (2019: 68).

Balkêş e, Tamir vê îtibara berz a neteweyê bi nêrîneke derhed a sazker a derbarê xwezaya wê re dike yek: netewe binyadên aqlî ne ku di hişê endamên wê de ye (2019: 58).

Gelo neteweperweriya lîberal li cîhana îro li deverekê tê tetbîqkirin, an ev bêtir îdealek e an teoriya rewşa-dawî ye ku wêneyekî civaka arezûkirî pêşniyaz dike? Ger em li nivîsên neteweperwerên lîberal binêrin, ya duyem e, her çiqas du nerîtên ku ji xwe di realiteya siyasî de hatine tetbîqkirin, dike yek û loma bi nisbet îdealeke hêsantir pêşkêş bike jî.

Varyasyonên neteweperweriyê yên bi felsefeyê re hêrî zêde têkildar ew in ku li sekna etîk a angaştan û pratîkên neteweperwer ên pêşniyazkirî bandor dikin. Nêrînen felsefî yên bi hûrgilî ên di lehê neteweperweriyê de, wê wek “neteweperweriya teorîk” bên nav kirin, ev sifetek e ku xizmeta cihêkirina nêrînen bi vî rengî dike ji gotara neteweyî ya kêmtir sofîstîke û pratîktir. Angaştên ku neteweperweriya teorîk a navendî dinirxînin, dikare bi awayekî bikêr lê besît û şematîk bên xêzkin di nexşeya pozîsyonên muhtemel ên di teoriya siyasî de.

Angaştên neteweperwer ên ku neteweyê wek navenda kiriyara siyasî raber dikin lazim e du pirsên giştî yên girîng bibersivînin. Yek, gelo yek cûre koma civakî ya mezin heye ku xwedî vê girîngiya exlaqî ya taybet e? Bersiva neteweperwer ew e ku helbet yek heye, ew jî netewe ye. Wekî din, dema neqandineke dawî bê kirin, mîna di navbera girêyên malbat an dostanî, û neteweyê de, ya dawî li pêş e. Neteweperwerên lîberal sekneke nermtir tercîh dikin, ku girîngî didin aidiyeta neteweyî, lê bi vî awayî wê naxin navendê. Du, çi ne sedemên berpirsyariyên takekesekî li hemberî komeke ji aliyê exlaqî ve navend? Gelo xwe dispêrên endamtiya bidil an bêdil a nav komê de? Ramangerên tipîk neteweperwer ê hevçax ya duyem tercîh dikin lê qebûl jî dikin

ku sêdaqata bidil a bo nasnameya neteweyî serkeftineke girîng e ji aliyê exlaqî ve. Di nexşeya felsefî de, ecibandinên normatîf ên alîgirên neteweperweriyê bi giştî baş rûdinin li sekna civakîparêzan: piraniya filozofên alîgirên neteweperweriyê civakîparêz in ku netewe wek civata tercîhkirî hilbijartine (bereksê ew civakîparêzên din ku civatên firehtir tercîh dikin, mîna yên ji aliyê nerîtên olî yên global hatine pênasekirin).^[13]

Berî ku em bi angaştên exlaqî bidomînin, ka em bi kurtî tabloya mesele û riwangeyên têkildarî terîtorî (ax) û mafên terîtoriyal derxin, ku ji bo bernamêyên siyasî yên neteweyî bingehîn in.^[14] Ax çima girîng e ji bo komên etno-neteweyî, û wergirî û ûştên mafên terîtoriyal çi ne? Girîngiya wê ya mezin ji serweriyê û hemû ihtimalên têkildar ên kontrolkirina hundir û vederkirinê tê. Girîngiya vê têra xwe zelal dibe ger hûn nêrîna Rousseau jî lê zêde bikin, ku sêdaqatên siyasî bi eslê xwe sînorkirî ne û hezkirina —an, bi awayekî nermtir, hevaltiya sivîl a komarparêz— kesekî bo koma xwe hewce dike hin kesên “êdin” veder bike. Çi ne ûştên daxwazkirina mafên terîtoriyal? Neteweperwer û nêrînên di lehê neteweperweriyê de piranî xwe dispêrin girêdayîbûna endamên neteweyekê ya bo axa neteweyî û nirxa damezrêner (formative) ji bo rewakirina doza mafên terîtoriyal (bnr. Miller 2000 û Meisels 2009). Ji hin aliyan ve, ev dişibe mantiqa ku alîgirên mafên gelên xwecih nîşan didin (Tully 2004, lê bnr. Hendrix 2008 jî) û ji aliyên din ve jî dişibe teoriya Kolers a 2009an a etnografîk ne-neteweperwer, lê di tercîhkirina komên etno-neteweyî de wek tekane hilgirên mafan cuda dibe. Ev nêrînên derbarê sêdaqatê de, wek amrazên çareserîya pevçûnan, ji bin ve dijberî nêrînên bêtir pragmatîk ên derbarê mafên terîtoriyal de ne (w.m. Levy 2000). Alternatîveke din a têra xwe populer, koma nêrînên takekesî ye ku mafên terîtoriyal wek ûştên maf û berjewendiyên takekesan dibîne.^[15] Li aliyê serçil ê nêrînên dij-neteweperwer fikra Pogge heye ku ji bo felseya siyasî kêşeyên terîtoriyal ên taybet tunene —“boçûna jihevbelavbûnê”, mîna ku Kolers binav dike.

2.2. Angaştên Exlaqî, Yên Klasîk û Lîberal: Navendîbûna Neteweyê

Niha em derbasî rehenda normatîv a neteweperweriyê bibin. Em ê pêşî bernamêya neteweperwer pênasê bikin, yanê, angaştên normatîv û raveker ên tîpîk derxin

û wan bisenifînin. Ev angaşî dikare wek bersivên koma pirsên me yên normatîv ên destpêkê bên dîtin, (1) helwest û (2) kiryarên neteweperwer. Em ê bibînin ev angaşî çendîn cûre kiryar pêşniyaz dikin: yên armanc dikin rêxistineke siyasî ya ji bo civateke diyar a neteweyî ya etno-çandî biparêzin û bidin domandin (bi vî awayî bersivên bo pirsên me yên normatîv spesîfîktir bikin, (1e), (1f) û (2c). A din, endamên civatê teşwîq dikin ku, wek taybetiyên sereke yên jiyana çandî, naverokên etno-çandî belav bikin di dewleteke wiha de. Dawiyê de, em ê nîqaş bikin çendîn xetên fikra neteweperwer ku ji bo berevaniya van angaşîtan hatine berpêşkirin. Wek destpêk, ka em vegerin ser angaşîtan derbarê pêşvebirina dewletê û çanda neteweyî. Ji aliyê neteweperweran ve ev wek normên reftaran hatine pêşniyazkirin. Girîngtirîn varyasyonên felsefî derbarê sê wechên angaşîtan normatîv ên bi vî rengî:

- i. Xwezaya normatîv û hêza angaşîtê: gelo ev tenê mafekî (yanê, xwedîbûn û parastina awayekî xwe-rêvebiriya siyasî, dewleteke tercîhkirî an tîpîk, an xwedîbûna jiyaneke çandî ya li ser esasê çandeke etno-neteweyî), an berpirsyariyeke exlaqî (bidestxistin û parastin), an berpirsyariyeke exlaqî, zagonî û siyasî dide nasandin? Xurttirîn angaşî a neteweperweriya klasîk e; normên wê yên tîpîk him exlaqî ne û him, dema netewe-dewlet carekê ava bû berpirsyariyên wê bi zagonan tê mecbûrîkirin ji bo hemû aliyên têkildar, endamên takekes ên etno-neteweyê jî tê de. Versiyoneke lawaztir lê têra xwe daxwazkar tenê behsa berpirsyariya exlaqî dike (“peywira pîroz”).
- ii. Hêza angaşîteke neteweperwer a di warê berjewendiyên bi derve re û mafan de: wek di vê mînakê de, gelo emilandina zimanê navmalî ewqas girîng e ku konferansên navneteweyî jî bi wî zimanî bên kirin û ji ber vê balkêştirîn beşdarên ji derve jê bimînin? Li vir giranî diçe ser hêza angaşîta neteweperwer li dijî hêza angaşîtan din maf û berjewendiyên takekesî an komî jî tê de. Cudahiyên di hêza miqayeseyî ya angaşîtan neteweperwer de li ser berdewamiya navbera du derhedan de pêk tê. Li derheda têra xwe nexoş, angaşîtan neteweyî, mafên mirovan jî tê de, di ser hemû angaşîtan din re ye. Li navendê neteweperweriya klasîk heye ku angaşîtan neteweyî di ser berjewendiyên takekesî û gelek hewcedariyên din re digre, lê illeh di ser

mafên mirovan re nagre (bnr., wek mînak, MacIntyre 1994, Oldenquist 1997). Li aliyê hember ku nerm, mirovane û lîberal e, angaştên neteweperweriya klasîk tenê di halên *prima facie* [tiştê di nêrîna pêşî de xuya dike] de tîn riayetkirin (bnr. Tamir 1993, Gans 2003, û Miller 2013; û ji bo sepandinên li Ewropaya Navîn Stefan Auer 2004).

- iii. Angaştên neteweperwer, klasîk an lîberal, wê ji bo kîjan koman be? Wergiriya wan çi ye? Boçûnek îdia dike ku ji bo her etno-neteweyê ne û loma jî gerdûnî ne. Mînakek jê ev angaşt e ku “her etno-netewe divê dewleteke wê hebe”. Bi awayekî fermîtir

Neteweperweriya gerdûnîker bernameyeke siyasî ye ku dibêje her etno-netewe divê bibe xwedî dewletekê ku heqê wê ye û divê berjewendiyên xwe pêş ve bibe.

Wek alternatîv, îdiayek dikare partîkularîst be, mîna îdiaya “Koma X divê dewleteke wan hebe”, dikare ji bo komeke din tiştêkî îfade neke:

Neteweperweriya partîkularîst bernameya siyasî ye ku dibêje *hin* etno-netewe divê dewleta wan hebe, bêyî ku vî mafî ji bo hemû etno-neteweyan rewa bibînin. Vê wiha dike:

A. di ser re gav dike (neteweperweriya partîkularîstîk a ne vebeyîner (reflective), an

B. bi eşkereyî diyar dike ka kî li derve bê hiştin: “Koma X divê dewletek wan hebe, lê ya koma Y divê tunebe” (Neteweperweriya neheq).

Zehmettirîn û ya rast şowenisttirîn aliyê partîkularîzmê, yanê, (B), wek “neheq” hatiye binavkirin ji ber ku îmtiyaza xwedîbûna dewletekê bo hin gelan bi eşkereyî red dike. Neteweperwerên teorîk ên cidî bi gelemperî tenê cûreya gerdûnî diparêzin, lê neteweperwerên asayî piranî li kolanan vê cûreya nediyar egoîst diparêzin.

Wêneyê neteweperwer ê exlaqîbûnê pir dişibe nêrîna serdest a di teoriya

têkiliyên navneteweyî de ku wek “realîzm” tê binavkirin. Bi awayekî hişk bê gotin, li ser sînorên netewe-dewletê exlaqîbûn bi dawî dibe; jê wêdetir ji anarşiyê pê ve tiştek tune. ^[16] Angaştê neteweperweriya klasîk a sereke ya derbarê netewe-dewletê de xweş tamam dike, yanê, her etno-netewe an gel divê xwediyê dewleta xwe be, û diyar dike paşê çi diqewime: netewe-dewlet li ser navê gelên xwe yê avaker dikevin pêşbaziyê.

3. Nîqaşa Exlaqî

3.1. Neteweperweriyên Klasîk û Lîberal

Bînin bîra xwe ew pirsên destpêkê yê normatîv derheqê (1) helwestan û (2) kiryanan de. Gelo terefgîriya neteweyî rewa ye, û heta çi astê? Kîjan kiryar guncav in di bidestxistina serweriyê de? Bi taybetî, gelo dewletên etno-neteweyî û çandên (etno)neteweyî yê bi riya saziyan tên parastin, ji îradeya endamên xwe serbixwe ne? û yek dikare heta çi radeyê wan biparêze?

Nîqaşa felsefî ya di leh û aleyhê neteweperweriyê de nîqaşeke derbarê exlaqîbûna angaştên wê yê sereke ne. Nemaze, meseleya exlaqî ya dawî ev e: Gelo qet şêwazeke neteweperweriyê heye ji aliyê exlaqî ve caîz an rewa be, û, an, çiqas xirab in hin şêwazên wê yê diyar? ^[17] Çima angaştên neteweperwer hewceyî parastinê ne? Di hin halan de maqûl xuya dikin: wek mînak, rewşa xirab a hin komên neteweyî yê bêdewlet —dîroka cihû û ermenan, bêtalihiyên dîrokî û hevçax ên kurdan— dide bawerkirin ku xwedîbûna dewleta xwe wê xirabtirîn pirsgirêk çareser bikirana. Hê jî, sedemên baş hene ku angaştên neteweperwer bêtir bi baldarî li ser bînan sekinandin. Giştîtirîn sedem ew e ku pêşî divê bê raberkirin ku şêwaza siyasî ya netewe-dewletê qedreke wê heye, civateke neteweyî qedreke wê taybet, heta navendî, exlaqî û siyasî heye, û angaştên di lehê wê de qedreke wan normatîv heye. Piştî ku ev hat binecîkirin, parastinek jê re lazim e. Hin angaştên neteweperweriya klasîk diyar e bi hin nirxan re ku meriv meyl dike qebûl bike, li hev nake —qet nebe di bin şertên normal ên jiyana hevçax de. Hin ji van nirxan di civakên lîberal-demokratîk de esasî ne, yê din jî girîng in bi taybetî ji bo geşkirina afirînerî û çandê. Nirxên sereke yê

di yekem komê de, otonomiya takekesî û alîkarîxwaziya bêalîgirî ye (a herî berbiçav alîkarîxwaziya bo komên ji çandeke cuda ye). Ew peywirên taybet ên kesekî di warê çanda etno-neteweyî de dikare midaxaleyî mafê takekesê otonomiyê bike, û gelek caran dike jî.

Neteweperwerên lîberal haya wan heye ji zehmetiyên vê boçûna klasîk, û angaştên klasîk nerm dikin, tenê statuya *prima facie* [tiştê di nêrîna pêşî de xuya dike] didin wan. Bi giştî behsa “lêzêdehiyên cûrbicûr dikin ku navê neteweperweriyê xirab dikin, û hewl didin “fikra neteweperweriyê bi xwe ji van zêdegaviyan veqetînin” (Miller 1992, 2000). Nivîskarên neteweperwer ên wiha bîrbir di nav diyalogeke felsefî ya berdewam a navbera alîgir û dijberên angaştê de cih girtin.^[18]

Ji bo em alikariya xwîneran bikin ku bi saya vê nîqaşa tevlihev riya xwe bibînin, em ê bi kurtî xulase bikin ew fikrên ku ji etno-neteweperweran re vekirî ne ku doza xwe biparêzin (bide ber hev bi pêdaçûna bikêr a di Lichtenberg 1997 de). Xetên din ên fikrî yên li ser van mulahazayan ava bûne, dikare ji bo berevaniya gelek çeşîdên cuda yên neteweperweriyê bîn emilandin, ji yên radîkal bigre heta yên nerm.

Ji bo bibe puxte, her xetê fikrî wê wek argumaneke kurt bê îfadekirin; nîqaşa eslî tevlihevtir e, nabe di reşnivîsekê de bê pêşkêşkirin. Hin xetên girîng ên rexneyê ku di nîqaşê de hatine berpêşkirin, wê di nav kevanê de bîn nîşandan (bnr. Miscevic 2001). Argumanên sereke yên di lehê neteweperweriyê de wê nav du koman de bê dabeşkirin. Yekem koma argumanan îdiaya wan ew e ku civatên neteweyî qedrekî wan bilind heye, ev carna ji berjewendiyên endamên wan ên takekesê tê (w.m., Kymlicka, Miller, û Raz), ne-amrazî ne û ji arezû û tercîhên endamên xwe yên takekesê serbixwe ne, îdia dike ku loma ev divê bîn parastin bi amrazên dewletê û siyaseta fermî ya dewletparêz. Koma duyem kêmtir “gişgir” e, ji pêşqebûlên girîng ên derbarê çand û nirxên çandî serbixwe, argumanên ji bo hewcedariya edaletê dihewîne.

Yekem kom wê bêtir bi hûrgilî bê pêşkêşkirin ji ber ku ew kakilê nîqaşê pêk tîne. Ev, civatê wek çavkaniya nirxê an wek alava veguhaztinê ku endamên xwe bi hin nirxên girîng ve girê dide, teswîr dike. Li gor neteweperwerên klasîk, argumanên ji vê komê bi maneyeke “kûr” civakîparêz in ji ber ku xwe dispêrin taybetiyên bingehîn

ên rewşa mirovayetiye.

Awayê giştî yê argumanên civakîparêz ên kûr wiha ne. Yek, pêşaneya civakîparêz: hin başiyên nayê nîqaşkirin (w.m., nasnameya şexsekî) hene, hin cûreyên civatê esasî ne ji bo bidestxistin û parastina wê. Paşê ew angaştta ku neteweya etno-çandî cûreyeke civatê ye ku bi awayekî îdeal ji bo vê peywirê guncav e.

Paşê encama dewletparêz tê: ji bo civateke wiha nasnameya xwe biparêze û piştevaniya nasnameya endamên xwe bike, lazim e ew xwediyê şewaza siyasî ya dewletekê be (her tim an qet nebe di normalê de). Encama ev cûre argumanê ew e ku civata etno-neteweyî mafê wê heye dewletek wê etno-neteweyî hebe û welatîyên dewletê jî maf û berpirsariya wan e ku ji yê din bêtir li pişt çanda xwe ya etnîk bisekinin.

Her çiqas pêşbîniyên felsefî yê kûrtir ên di argumanan de ji nerîta civakîparêz derkevin jî, şewazên lawaztir jî tîna pêşniyazkirin ji aliyê filozofên lîberaltir. Xetên fikrî yê civakîparêz ên di lehê neteweperweriyê de diyar dikin, nîrxek heye di parastina nerîtên çanda etno-neteweyî de ji aliyê hesta aidiyeta bo neteweyeke hevpar, û piştevaniya di navbera endamên neteweyekê de. Neteweperwerekî lîberal dikare îdia bike, ev ne nîrxên sereke yê jiyana siyasî ne lê dîsa jî nîrx in. A din, nêrînên ji bin ve dijhev, takekesparêzî û kozmopolîtanzîm di berawirdkirinê de ziwa, razber û bêmotîve xuya dikin. Bi kozmopolîtanzîmê em îşaretî doktorînen exlaqî û siyasî dikin bi diyarkirina ku

- a. Berpirsariyên exlaqî yê kesekî bo hemû mirovan e (bêyî ku li mesafeya cografî an çandî binêre), û
- b. Nîzamên siyasî divê li gor vê berpirsariya gerdûnî bîna dirustkirin (bi awayê nîzamên *supra-statist* ku di ser netewe-dewletan re bin)

Gelek filozof, dema rastî hêzên dijhev ên neteweperwerî û kozmopolîtanzîmê tîna, têkeleke lîberalizm-kozmopolîtanzîmê û welatparêzî-neteweperweriyê tercîh dikin. Di nivîsên xwe de, B. Barber “têkeleke zelal a kozmopolîtanzîm û cimaetparêziyê” berz dike ku li gor wî nasnameya amerîkî ya neteweyî karakterîze dike (Barber 1996: 31). Charles Taylor dibêje “ti çareya me tune ye ji bilî ku em bibin kozmopolîtan an

welatparêz” (Taylor 1996: 121).

Hilary Putnam sedaqatê pêşniyaz dike bo baştirîn tiştên di nav piratiya nerîtan de ku her yek ji me tê de cih digre, yanê riyêke navîn di navbera welatparêziya hişteng û kozmopolîtanîzmeke zêde razber de (Putnam 1996: 114). Pêşiyên vê lihevkerîna Berlin (1979) û Taylor (1989, 1993) bûn^[19] û di nav bîst salên dawî de, vê di nîqaşan de cihekî navendî girt û heta bi saya vê neteweperweriya dîrokî ji nû ve hat xwendin.^[20] Piraniya nivîskarên neteweperwer ên lîberal versiyonên lawazkirî yê argumanên me rêz kir qebûl dikin, û wan ji bo xurtkirina angaştên xwe yê neteweperwer ên nerm an zêde-nerm diemilînin.

Aliyên qels ên etno-neteweperweriya klasîk ev in ku neteweperwerên lîberal, lîberalên-bisînor û kozmopolîtan li ser disekin. Yek, angaştên etno-neteweyî tenê hêza wan a *prima facie* heye û mafên takekesî pûç dikin. Du, daxwazên rewaya yê etno-neteweyî bi xwe bi awayekî otomatîk nayên maneya mafê dewletbûnê, bêtir tînan maneya mafê otonomiya çandî di asteke diyar de. Modelên sereke yê otonomiyê, terîtoriyal in an ne terîtoriyal in: a yekem, desthilatdariya terîtoriyal di hewînê; du, otonomiya çandî ji bo takekesan e bêyî ku li îkametgaha wan a li dewletekê binê.^[21] Sê, etno-neteweperwerî tabiyî welatparêziya sivîl e ku pir kêman yekcar elaqeya wê bi pîvanên etnîk re tune. Çar, efsaneyên etno-neteweperwer û “derewên girîng” ên manend tînan tolerekirin tenê dema ne-xetere û ne-êrîşkar bin, û bi vî halî şaş bin jî digel sixtebûna wan, ji aliyê exlaqî ve tînan misaadedekin. A dawî, rewatiya angaştên etno-neteweyî divê kaniya wan tercîhên azad ên takekesan be.

3.2. Argumanên di lehê neteweperweriyê de, yê klasîk û ên lîberal: pêdiviya kûr a ji bo civatê

Vêga argumanên neteweperwer ên taybet ên ji koma yekem bînan bîra xwe. Argumana yekem xwe dispêrê pêşbînîyên ku di yê din de jî xuya dikin, lê ew nirxêke di-xwe-de (intrinsic) atfî civatê dike. Argumanên paşê nirxa neteweyê ya amrazî dest nîşan dike, ku kana xwe ji nirxa pêşveçûna takekesî, fehma exlaqî, nasnameya qewî û yê manend digre.

1. *Argumena Nirxa di-xwe-de*. Her civateke etno-neteweyî binirx e di nav xwe de ji ber ku ew tenê bi çarçoveya xwezayî ya nerîtên têvel ên çandî dorpêçkirî ye, ku tê de mane û nirxên girîng tîr hilberandin û veguhaztin. Endamên civatên wiha nêzîkatiyeke taybet parve dikin bi hev re. Bi axaftina heman zimanî û parvekirina dab û nerîtan, endamên van civatan ji biyanîyan bêtir nêzîkî hev dibin.
2. *Argumena Pêşveçûnê*. Civata etno-neteweyî esasî ye ji bo her endamên wê ku pêş ve biçin. Bi taybetî, tenê di nav civateke wiha de takekesek dikare têgeh û nirxên girîng wergire ji bo têgihîştina jiyana çandî ya civatê bi giştî û jiyana takekesî bi xwe jî. Gelek nîqaş çêbûne li aliyê neteweperweran li ser ka gelo cudabûna nirxan pêwîst e ji bo cihêbûna komên neteweyî an na.

Neteweperwerê liberal ê kanadayî Seymour (1999), Taylor, û Kymlicka dest nîşan kirine ku “cudabûna nirxan a di navbera herêmên cuda ên Kanadayê de” “minîmal” e ku li netewetiyên cuda rê veke. Taylor (1993: 155) gihiştîye wê encamê ku mesele ne cudabûna nirxan e.

3. *Argumena Nasnameyê*. Filozofên civakîparêz ji xwezayê zêdetir xwe-têrkirinê dupat dikin wek hêza sereke di diyarkirina nasnameya me de— bi saya mekana civakî û peywendên ku em tê de, em dibin ew kesên ku niha em ew in. Ev îdia helbet hinekî maqul e. Nasnameya her kesekî girêdayî beşdarbûna wê/wî nav jiyana komunal e (bnr. MacIntyre 1994, Nielsen, 1998, û Lagerspetz 2000). Ger bê qebûlîkirin ku exlaqê takekesekî girêdayî nasnameyeke şexsî ya kamil û stabil e, şertên komunal ku geşbûna nasnameya şexsî xwedî dike, pêwîst e bê parastin û teşwîqkirin. Loma, jiyana komunal divê li dor çandên neteweyî yên taybet bê birêkxistinkirin.
4. *Argumena Fehma Exlaqî*. Bi taybetî çêşîdeke girîng a nirxan, nirxa exlaqê ye. Hin nirx hene gerdûnî ne, w.m., azadî û wekhevî, lê ev zêde razber û “zirav” in. Nirxên dewlemend û “stûr” ancax di nav şertên taybet de tîr ferqîkin; fenanî Charles Taylor dibêje, “zimanê ku em dipejirînin meseleyên qenciye ji bo me baş îfade dike” (1989: 35). Netewe çarçoveyeke xwezayî pêşkêşî me dike ji bo nerîtên exlaqî, û bi riya vê fehma exlaqî jî pêşkêşî dike;

netewe dibistana seretayî ya qaideyên exlaqî ye.

5. *Argumena Çeşitdariyê*. Her Çandeke neteweyî bi awayekî tekane tevkariya çeşitdariya çandên mirovayetiye dike. Navdartirîn alîgirê vê fikrê ye sedsala bîstemîn, Isaiah Berlin (di şîrovekirina Herder de), dibêje:

“Wechên” çandan tekane ne: her yek qalikekî ji gelek qalikên potansiyela mirovayetiye temsîl dikin di dem û mekan û hawirdora xwe de. Li me hatiye qedexekirin em nirxan bidin ber hev, ji ber ku ev pîvandina ya bêpîvan e. (1976: 206)

Dema bê qebûlîkirin ku (etno)netewe yekeya xwezayî ya çandê ye, parastina çeşitdariya çandî pêwîst dike ku piratiya çanda (etno)neteweyî bi riya saziyan bê parastin. Piratiya awayên çandî bi “şêwazên jiyanê” yên etno-neteweyî ve bên girêdan dikare bên parastin û pêşvebirin.

David Miller riwangeyeke lîberal neteweperwer a balkêş û sofîstîke çêkiriye di nav dehsaleyan de ji berhema xwe ya 1990î heta dawîtirîn xebata xwe ya 2013yan. Ew, di nav civatekê de çeşitdariya pirçandî qebûl dike lê nasnameyeke neteweyî ya seranser binxêz dike û wek mînak sereke nasnameya neteweyî ya brîtanî dide ku nasnameyên etnîk ên îngilîz, skotî û yên din jî di nav xwe de dihewîne.

Ew daxwaza “nasnameyeke hewîner dike ku endamên hemû komên çandî têkevinê” (2013: 91). Miller di wê baweriyê de ye ku nasnameyeke wiha lazim e ji bo pişthevgirtina civakî, û jê wêdetir, ji bo welatpareziya makezagonî jî. Yekî gumanbar dikare tiştên din bibêje. Pirsgirêka bi civakeke pirçandî re ew e ku nasnameya neteweyî ji aliyê dîrokî ve bûye mijara girêyên etno-neteweyî û di nav giraniya piratiya taybetiyên çandî de (zimanê hevpar, “dîroka bi hev re tê bibîranîn”, dab û nerît, ol û hwd.) eynîbûn hewce kiriye. Lakîn, dewletên pir-çandî komên gelek xwedî dîrok, ziman, olên cuda û heta xuyangên têra xwe dijhev tînin ba hev. Îjar, meriv ji nasnameya pir zirav a aidbûna dewletekê dest pê bike, wê “nasnameyeke neteweyî” ya hewîner çawa bê avakirin? Wek ku dubendiyek hebe. Ger pişthevgirtina civakî xwe bispêre nasnameya neteweyî, hewce dike nasnameya neteweyî tenik be û wek ku nasnameyeke bêkêmasî û unîter be, xuya bike. Welatparêziya makezagonî

ya stûr dibe ku helwesteke muhtemel a balkêş be ku bikaribe ji pişthevgirtineke wiha re bibe zemîn û çeştdariya çandî ya resen biparêze.

3.3. Argumanên di lehê neteweperweriyê de: meseleyên edaletê

Argumanên di koma duyem de derheqê edaleta siyasî de ne û xwe naspêrin angaştên metafizîk ên derbarê nasname, geşbûn û nirxên çandî de. Dikevin dû şertên (yên rastîn an îdiakirî) wiha ku siyaseta neteweperwer maqûl bikin (an cewaz bê dayîn an mecbûr bûn dîtin), mîna (a) ku beşeke pir mezin a cîhanê wek netewe-dewlet birêxistin bûye (loma her komeke nû jî hewes dike netewe-dewletekê ava bike wek modelên heyî), an (b) şertên xwe-parastina komê an islahkirina bêedaletiyên rabirdûyê ku dikarin siyaseta neteweperwer rewşa bikin (di ser mînameke taybet re). Hin arguman jî wek wesîleya qencyên siyasî yên girîng, mîna wekhevî, tîrîngî, pêşkêşkirin.

1. *Argumena Derbarê Mafê Kolektîv ê Çarenûsiyê.* Komek mirovên hejmareke maqûl mafê wan a *prima facie* heye ku xwe bi rê ve bibin û biryara endamtiya xwe ya mistaqbel bidin, ger ev be tiştê endamên komê dixwazin. Di esasê xwe de îradeya demokratîk a endaman bi xwe ye ku bingeha mafê ji bo dewleteke etno-neteweyî, sazî û pratîkên çandî yên etno-navendî ye. Ev arguman daxwazên (etno)neteweyî rewşa dike ku kana xwe ji îradeya endamên neteweyê digre. Loma ev tîra xwe guncav e ji bo neteweperweriya lîberal lê ne cazîb e ji bo civakîparêzyeneke kûr ku talebên neteweyê ji tercîhên takekesên taybet serbixwe û jê pêştir dibîne.^[22]
2. *Argumena Derbarê Mafê Xwe-parastinê û Tenzîmkirina Bêedaletiyên Borî.* Zordarî û bêedaletî sedemeke adil e û maf dide koma mexdûr ku veqete. Ger komeke kêmar ji aliyê piraniyê bê tepisandin, heta wê radeyê ku rewşa hema hema her endameke kêmarê ji ya endamên piraniyê xirabtir be ji ber sedema endambûna kêmarê, ewçax daxwazên neteweperwer ên li ser navê kêmarê ji aliyê exlaqî ve maqûl dibin û wek potansiyel jî xwe dikin mecbûriyet. Ev arguman mafekî tîpîk ê çaredîtîne ye ku ji riwangeyê lîberal tê pejirandin (bnr., nîqaşa di Kukathas û Poole 2000, û Buchanan 1991; ji bo bêedaletiyên

borî Waldron 1992)

3. *Argumena Derbarê Wekheviyê de*. Endamên komeke kêmar gelek çaran bi dezavantaj in di nav çanda serdest de, ji ber ku ew divê xwe bispêrin ew kesên xwedî heman ziman û çandê ku karûbarên jiyana rojane bidin meşandin. Ji ber vê, bêalîgiriya lîberal bi xwe hewce dike ku piranî hin mafên çandî, yanê mafên cudabûna kêmarê, nas bike (bnr. Kymlicka 1995b, 2001, û 2003b). Parastina sazûmanî û mafê koma kêmarê yê avakirina saziyên xwe çare ne ku wekhevî pêk were û netewe-dewlet veguhere bibe dewleteke pirçandî ya nermtir.
4. *Argumena Derbarê Serkeftinê*. Netewe-dewlet di rabirdûyê de di pêşvebirina wekhevî û demokrasiyê bi ser ketiye. Piştewaniya etno-neteweyî henceteke xurt e ku hebûna madî wekhevtir bê belavkirin (Miller 1995; Canovan 1996, 2000). Û diyar e siberojê, ji bo hîmayekirina jiyana exlaqî ya civatên netewe-dewlet esasî ye, çimkî ew tekane şêwaza saziya siyasî ye ku bikaribe civatan ji gefên globalîzasyon û asimilasyonê biparêze (ji bo nîqaşeke rexneyî ya bi hûrgilî derbarê vê argumanê de bnr., Mason 1999).

Andreas Wimmer (2018) nîqaşeke balkêş a vê serkeftina dîrokî ya netewe-dewletê pêşkêş dike (tê nîqaşkirin di Knott, Tolz, Green, & Wimmer 2019).

Ev argumanên siyasî dikare bi yê civakîparêz ên kûr re bîn cem hev. Ligel vê, riwangeya wan, bi tena serê xwe, “çandheziyeke (culturalism) lîberal” pêşkêş dike ku ji bo civakên etno-çandî yê pirhejmar guncavtir e. Ji neteweperweriya lîberal a Tamir û Nielsen bêtir dûrî neteweperweriya klasîk, ji palpiştên felsefî yê civakîparêz dûr disekine.^[23] Fikra netewesaziya nerm îşaretî pir-çandîheziyeke vekirî dike ku her kom para xwe ya mafê çaredîtîne jê wergire, lê ji dêvla ku xwe ji yê din veqetîne, di nav çandê hevpar, sivîl a hewîner de dimîne di nav danûstendineke vekirî bi jêr-civatên din re. Ger em çeştdariya civatên pluralîstîk û tîrbûna hevbandoriyên netewe-borî bifikirin, vekirîbûneke wiha ji bo gelek kesan tekane garantiya jiyanê civakî û siyasî ya bi îstikrar xuya dike (bnr., nîqaşa di Shapiro û Kymlicka 1997).

Bi giştî, sekna neteweperwer a lîberal nerm û sivîl e, û gelek tiştên din dikare

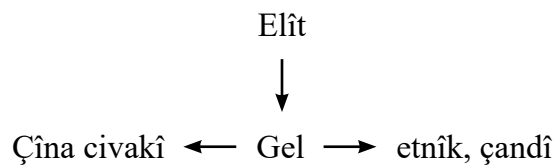
bê gotin derbarê wê de. Hewl dide pêhesînên me nêzîkî exlaqeke siyasî ya lîberal bike ji bo hin awayên parastina siyasî ya civatên çandî. Helbet, ev rê vedike li ber meseleya lihevkerina rêgezên gerdûnî yên lîberal û girêdanên taybet ên kesekê bi neteweya etno-çandî re. Gelek neteweperwerên lîberal ên mîna Tamir netewetiya etno-çandî ji dewletbûnê vediqetîne. Û, hezkirina welêt a ew pêşniyaz dikin, bi her cûre fikrên gerdûnîparêz tê nermkirin, ku di dawiyê de berjewendiyên neteweyî di bin siya xwe de dihêlin (Tamir 1993: 115; 2019: gelek caran, bnr., Moore 2001 û Gans 2003). Li nav neteweperwerên felsefî nîqaşeke berdewam heye derbarê ka gelo çiqas qelsbûn an lihevkerin guncav e di sekneke temamî neteweperwer de.^[24] Di berhemên hin neteweperwerên lîberal de jî taybetiyeye berjewendiyê kozmopolît heye (Nielsen 1998–99).^[25]

Di bîst salên dawî de, meseleyên neteweperweriyê her diçe bêtir dibe parçeyek ji nîqaşên derbarê nîzamên navneteweyî de (bnr., madeyên globalizm û kozmopolîtîzme). Girêya têgehî ya sereke ew îdia ye ku netewe-dewlet yekeyên xwezayî, stabil û guncav ên nîzama navneteweyî ne. Nîqaşeke têkildar, derbarê rola kêmaran de ye di pêvajoya globalîzasyonê de (Kaldor 2004). A din, herdu boçûn dibe ku dawiyê de bibin yek: gelek aliyên hevpar hene navbera neteweperweriyeye lîberal a pirçandî û kozmopolîtîzmeke nerm, ji cudatîyan re hurmetkar.^[26]

3.4. Populizm û rûyê nû yê neteweperweriyê

“Populizm” navlêkeke sîvan e ku varyasyonên him rastgir him çepgir dihewîne. Ev beş wê bala xwe bide tevgerên populist ên rastgir ku pir nêzîkî pêşiyên xwe yên neteweperwer ên kevneşopî ne. Ev teqabulê rewşa li piraniya Ewropayê, û ya li DY dike, ku babetên neteweperwer ji aliyê populistên rastgir tîn berpêşkirin.^[27] Lê têra xwe zelal bûye ku neteweperwerî tenê yek ji “izm”ên siyasî ye ku bala populistên rastgir dikêşîne. Qeyrana koçberiyê xwe-pênasekirina bi civatên zimanî-çandî derxist pêş (“em, ên fransîaxêv” an “em xiristîyan”) ku ji neteweperweriyê dibore. Jan-Werner Müller (2016) û Cas Mudde (2007) dest nîşan dikin ku şiklê hevpar ê hemû cureyên populîzmê têra xwe besî in û wek “tenik” teswîr dikin. Mudde rave dike: “Populizm wek îdeolojîke navend-tenik tê famkirin ku di taliyê de civakê dike du

aliyên homojen û dijhev, ‘xelkê pak’ û ‘elîtên riziyaî’, û îdia dike siyaset divê bibe derbirîna *volonté générale* (îradeya giştî) ya Gel” (2007: 23). Populizm, dema wiha bê pênasekirin, du aliyên wê dijhev hene: elîtizm û piranîtî. A yekem, li dijî gel (mezlûm) elîtên dijber hene. Ya duyem, mimkun e du awayên karakterîzekirina “gel” ji hev bîn cihêkirin: ji aliyê statuyên civakî (çîn, asta dahatûyê, hwd.) an ji aliyê aidiyeta etnîk û/an çandî (bnr., de Cleen 2017).

Ya duyem, rehenda berwarî baskê çep ji populizmên baskê rastgir cihê dike û cih dihêle ji terciha populizma navendparêz re. Em li neteweperweriya xurt a etnîk binêrin. Têkiliya navbera populizma rastgir û neteweperweriyeke wiha de pir nêzîk e. Vê kiriye ku hin teorisyen (Taguieff 2015) “populizma neteweperwer” wek tekane cureya populizmê bibînin. Ev têgeh tam dibe senteza populizm û neteweperweriya xurt a etnîk an xwemalîtiyê. Ji populizmê, şemaya giştî ya dij-elîtizmê distîne: serkêş yekser xitabî gel dike û îdia dike ku berjewendiyên gel diparêze. Ji neteweperweriyê, pênaseya gel distîne: ew civateke etnîk e, pirî caran civata etnîk a xwedî dewlet e, an etno-netewe ye. Mudde, di xebata xwe de nîşan dide ku populizmên safî rastgir îdia dikin, ew gelê heqîqî ku neteweya heqîqî pêk tînin temsîl dikin, ew gelê heqîqî ku hatiye qirêjkirin ji aliyê biyaniyên hatine nav wan. Li Dewletên Yekbûyî, yek dikare behsa tevgerên populist û reaksiyoner bike, mîna Tea Partî ku wek encama tecrubeyên dawî yê koçberiyê, êrişên terorîst, û berberîbûna aborî ya zêdebar peyda bûye. Li vir ji ber ku cih teng e lazim e em alternatîva populist a sereke (an hema hema alternatîv) ya populizma neteweyî deynin aliyekî. Li hin welatên mîna Almanya, hin kom-partiyên populist (w.m., partiya AfD (Alternatîv ji bo Almanyayê) ya alman)), xitabî taybetiyên ji aidiyeta etno-neteweyî gelekî firehtir dikin, wek pêwendiyên olî. Hinekî din vê cazibeyê û ya etno-neteweyî tînin cem hev. Ev dibe ew ku Riva Kastoryano (2006) wek “neteweperweriya neteweborî” bi nav dike.

Balkêş e, neteweperweriya lîberal ji bo populistan zêde ne cazib e. Ji aliyê teorîk ve meriv dikare dest nîşan bike ku Tamir (2019) neteweperweriya xwe ya lîberal

wek reçeteyeke baş dibîne li dijî gefên demagogên mîna Trump û Boris Johnson (ji emilandina navê “populist” dûr disekine, w.m., 2019: 31).

Xurtbûna populizmê qada siyasî ya meriv lê bixebite diguherîne. Nêrînên xweşbîn (neteweperwerên lîberal an dij-neteweperwer) bi aloziyên nû re rû bi rû ne di serdemeke populist de ku qeyrana koçberiyê mohra xwe lê xistiye, hwd. Ew xetereyên ku berê bi leşkeriyê re dihat têkildarkirin, derbas bû çûn; populistên neteweyî divê xetereyên farazî îcad bikin û saz bikin ku bi malbatên biyanî re tînan welêt, zarok jî tê de. Bi kurtî, ger ev pêşbînî rast derkevin, siyasatmedar û teorisyen bi guhertinekê re rû bi rû ne. Meseleya kevneşopî ya dijheviya di navbera welatparêzî/neteweperwerî û kozmopolitanizmê profilê wê guhert: dijheviya xurt a niha di navbera nefreta populîst a li hemberî biyanî-koçberan û helwesteke comerdtir a qebûlkirinê û alîkariya bi merhamet de ye. Di dawiyê de, fehma populîst a “gelê me” (“em-civat”) ne tenê vebijarkên neteweperwer dike nav xwe, jê wêdetir jî diçe. Hêmana girîng, karaktera tevlihev a tercîhên populîst e. Mihtemel e, lêkolîneriya siberojê ya li ser neteweperweriyê bi giranî li ser vê qada nû û aloz hûr bibe, bi armanca ku xitabî dijheviya nû bike û cureyên neteweperweriyê li gor wê bi cî bike.^[28]

3.5. Netewe-dewlet di peywenda global de

Qeyrana koçberiyê di warê netewetiyê de netewe-dewlet kir babeta siyasî ya navendî di peywenda global de. Berî derbasî bûyerên roja me bibin, rewşa berî qeyranê divê bê xulasekirin. A yekem, li ser nîqaşên derheqê ax û neteweyê û meseleyên edaleta global bisekinin. Neteweperwerên lîberal hewl didin têkiliya kevneşopî ya di navbera “xwedîtiya” dewletê ya etnîk, û serwerî û kontrola li ser axê biparêzin, lê bi awayekî gelekî nermtir û sofistîke. Loma Tamar Meisels di nîqaşê de alîgir e ku “niştewarên neteweyî yê heyî wek hokareke navendî divê li ber çav bînin girtin di nîşankirina sînorên terîtoriyal de, ji ber ku ev xet “hin palpiştên wê lîberal” (w.m., di berhemên John Locke de) him cazibeya wê lîberal-neteweyî (2009: 159) heye ku xwe dispêre nêzîkatiya bi doktrîna lîberal a mafê çarenûsiya neteweyî. Vê û şîroveya Chaim Gans (2003: Beş 4) a angaştên “mafê dîrokî wek mafê bo terîtoriyên damezrêner” bi ser hev vedike. Bi vî awayî, “argumanên dîrokî

ku wek îdiayên derheqê terîtoriyên damezrêner tê famkirin” jî bi ser argumena xwe ya derbarê bicihbûnê ve vedike; li ser hevbandorî û hev-xurtkirina wan israr dike û wan pêşkêş dike ku herî zêde ew bi pêşbînî û fikrên bingehîn ên neteweperwer liberal re têkildar in û xwe dispêrin wan (Meisels 2009: 160). Lakîn diyar dike ku ji yekê zêdetir komên etnîk dikarin li ser parçeyek ax xwedî pêwendiyên damezrêner bin, û angaştên pêşbez dibe ku li ser bingeha niştewariyê angaştên pêşbez hebin. Lê, dema li pevçûnên etno-neteweyî yên sedsala bîstemîn dinêre, meriv dikare bi rihetî bibêje ku ew dewletên pirçandî ku di nav jêr-civatên îzolebûyî û girtî de dabeş bûne û tenê bi dirustkirinên *modus vivendi* [peymanî demkî] bi hev hatine girêdan, di esasê xwe de bêistikrar in. Loma ji bo îstikrarê, hewce ye civaka pireparêz ku çandîparêzên (culturalist) liberal tesewir dikin, hevbandoriya navbera komên çandî xurt bikin da ku rê bigre li ber bêbaweriyê, pêşdarazan kêmbike û ji bo jiyana bi hev re zemînekî xurt biafirîne.

Lê divê meriv li ku bisekine? Ji ber ku gelek parçayên axê hene ku wek cograya vekirî ne, li hev bandor dikin, pirsgirêk derdikevin. Pêşî li vekirîbûna cografî ya rastên parzemînî bifikirin, paşê rihetiya modern a hevbandorkirinê (meriv dikare bibêje, “Girav êdî ne girav in”), û di dawiyê de bihevgerêdayîbûna ekolojîk a ax û keşûhewayê lê zêde bikin. Li vir, xeta neteweperwer a hişk êdî di nîqaşên etîk de nayê pêşniyazkirin, loma sekna ezamî ya neteweperwer bi rastî sekneke bi nisbet nerm e, ku Miller di berhemên xwe de bi rêz dike. Pêşniyaza wî ya tîpîk a derbarê edaleta global de ku xwe dispêre netewe-dewletan ev e: dibe ku bibe meseleya grûra neteweyî ku qismek temama hilberîna navxweyî (THN-GDP, *gross domestic product*) ji bo hedefên pêşveçûnê bê xerckirin —belkî ev ji bo projeyên li welatekî taybet an li çend welatan be (2013: 182).

Ev me tîne ser mijara koçkirinê, û nîqaşeke bi heraret li ser rewşa niha.^[30] Li Ewropayê belkî ev mijara sereke ya hengameya populist a îro ye, û li Dewletên Yekbûyî yek ji mijarên sereke ye. Loma, koç û bertekên li dijî wê, di vê dehsalê de ji bo nêrînên neteweperwer û kozmopolîtan zemînekî ceribandî yê herî bingehîn e.

Ka em li aliyê neteweperwer ê vê nîqaşê binêrin. Neteweperwerên liberal, nexasim Miller, hin pêşniyazên nêz-neteweperwer ên bîrbir derdixin pêş di warê

koçê de. Teklîfa Miller dihêle penaber li penagehekê bigerin heta ku rewşa li welatê wan bi xwe baştir bibe; koça aborî jî bi sînor dike. Miller li dij derdikeve ku standardeke global bikaribe bê parastin ji bo wekhevî, derfet, refahê, hwd., çimkî pîvanên wekhevîyê girêdayî peywendê ye. Mirov, mafê wan heye di standardeke asgarî ya jiyânê de bijîn, lê piştî ku hemû tedbîrên li welatê koçberê namzed hatin ceribandin, mafê koçkirinê dikeve dewrê, wek çareya dawî. Lê, vê jî dibêje (nexasim, di kitêba xwe “Biyaniyên li nav me” de, 2016), berpirsyariya neteweyî ya pejirandina penaberên koçber tê yeksengkirin bi berjewendiyên koçberên muhtemel, û berjewendiyên civatên neteweyî yên ji bo berdewama kontrolkirina kompozisyon û karakterê xwe.

Ger em neteweperwerên lîberal re hemfikir bin li ser aliyê erênî, em dikarin li dînamîkên alikariya pêwîst a ji bo koçberan bipirsin. Em bi sê merhaleyan ji hev cihê bikin; yek, alîkariya demildest (pirsgirêkên birçîbûn, sar û serma, tibî) û peydakirina xwarinê; du bicîhbûn û hînbûn (li aliyê welatê mazûban û koçberên nûhatî), sê, merhaleya (awayekî) welatîbûnê, jiyaneke bi nisbet ewle li welatê mazûban.

Di merhaleya yekem de, pêşî alikariya demildest tê, him normatîv him rojane: pejirandina penaberên muhtemel (a rast, penaberên muhtemel divê alikariya wan bê kirin ku bikaribin ji welatê xwe derkevin û herin welatê mazûban). Di maweyeke dirêj de, mayina li welatê nû divê derfeta xebat û perwerdeyê bihewîne.

Lê hê heye. Berpirsyariya dîgerkambûnê dikare û divê wek amadekariya ji bo çalakiyeke global a firehtir kar bike.^[31] Lewma, du pêngavên teorîk li pêş me ne, yek, pejirandina dîgerkamiyê û du, hemfikirbûna bi tedbîrên kûrtir ên neteweborî yên rêgirtina li ber sedemên dût, mîna feqîrî û şerên li Cîhana Sêyem. Em vê wek “modela dîgerkam ji bo tedbîrên kûrtir” bi nav bikin. Ev model ji bo wê qada lîstîkê ye ku tê de meseleyên neteweperweriyê di peywenda populîzm û qeyrana penaberiyê de diqewimin, û meseleyên peyda dibin ku berî bîst salan tunebûn.

4. Encam

Di pêşkêşkirina angaşten ku neteweperwer diparêzin, em ji alternatîfên

neteweperwer ên radîkaltir ber bi yên lîberaltir ve çûn. Di vekolîna argumanên ji bo van angaştan de, me ew argumanên civakîparêz pêşkêş kirin. Ev arguman bi awayekî metafîzîk talebkar in û xwe dispêrin pêşbîniyên civakîparêz ên kûr derheqê çandê de, mîna pêşaneyê ku neteweya etno-çandî girîngtirîn civat e ji bo hemû takekesan. Ev angaşteke balkêş û rêzdar e, lê maqûlbûna wê nehatiye piştrastkirin. Nîqaşa exlaqî ya derbarê neteweperweriyê de çendîn lawaziyên argumanên çand-bingeh, yên neteweperwerên lîberal pêşniyaz dikirin, derxistin holê. Vê hewesa argumanan kêmtir kir lê kir ku maqûltir bin. Neteweperwerên lîberal piştî terikandina wê îdeala neteweperwer a berê ku xwediyê dewletê tenê yek koma serdest a etno-çandî be, xwe ji vê fikrê re vekirin ku xwepênasekirina bi gelek çand û civatan girîng e ji bo nasnameya civakî ya şexsekî. Bi heman awayî li hemberî meseleyên neteweperwerî hesastir bûn, û bêtir dilxwaz bûn ku himbêza xwe ji riwangeyê hinekî kozmopolîtan re vekin. Neteweperweriya lîberal argumanên nermtir berpêş kir; ev bi felsefe an metafîzîkê kêmtir barkirî ne û endîşeyên derbarê edaletê dikin bingeh. Ev dupat dike gringiya pratîk a endamtiya etno-çandî, mafên komên etno-çandî ya tenzîmkirina bêdaletiyên, mafên demokratîk ên şîrikatiyên siyasî, û rola ku girê û şîrikatiyên etno-çandî dikarin di pêşvebirina nîzamên civakî de bilizîn.

Bûyerên di vê dehsalê de, qeyrana penaberiyê û xurtbûna populizma rastgir zemîna pratîk û teoriyê bi awayekî berbiçav guhert. Neteweperweriya kevneşopî hê jî manîdar e, lê neteweperweriya populist gelekî bêtir balê dikşîne: teoriyên nû tîr hilberandin û nîqaşkirin ku sehneya li navendê dagir bikin. Li aliyê din, qeyrana koçê meseleya dilsoj a alîkariya bo penaberên niha li ber deriyê me ne, xist şûna meseleya tîpîk a kozmopolîtan a piştvegirtina bi biyaniyên li dûr.

Helbet, sedemên qeyranê heman sedem in ku kozmopolît gelekî ji berê ve di tatêlê de ne: şer û newekheviya global a parvekirina mal, û gefên wek nexweşî û bobelatên keşûhewayê. Karê teoriyê niha ew e ku van meseleyên kûrtir bi kêşeyên nû ve girê bidin ku navend-sehneya qada lîstîkê dagir kirine; niha ev zehmetiyek e ku bi gotinên cudatir û di nav çarçoveyên siyasî yên teorîk ên ji berê cuda hatiye hûnandin.

Çavkanî

Destpêk

Ev lîsteyeke kurt e li ser neteweperweriyê ku dikarin bê xwendin û destpêkên bi kêr in ji bo lîteraturê. Pêşî, du klasîkên hevçax ên zanistên civakî bi dû nêrînên dijhev:

- Gellner, Ernest, 1983, *Nations and Nationalism*, Oxford: Blackwell.
- Smith, Anthony D., 1991, *National Identity*, Harmondsworth: Penguin.

Sê pêşkêşî li ser neteweperweriya lîberal, du jê ji aliyê heman nivîskarê, Yael Tamir, baştirîn destpêk in bo vê boçûnê:

- Miller, David, 1995, *On Nationality*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0198293569.001.0001
- Tamir, Yael, 1993, *Liberal Nationalism*, Press, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- —, 2019, *Why Nationalism*, Princeton: Princeton University Press.

Du destpêkên kurt:

- Özkirimli, Umut, 2010, *Theories of Nationalism: A Critical Introduction*, second edition, London: Palgrave Macmillan. First edition is 2000; third edition is 2017.
- Spencer, Philip and Howard Wollman, 2002, *Nationalism, A Critical Introduction*, London: Sage.

Du antolojiyên nivîsên felsefî yên li ser exlaqîbûna neteweperweriyê:

- McKim, Robert and Jeff McMahan (eds), 1997, *The Morality of Nationalism*, Oxford: Oxford University Press.
- Couture, Jocelyne, Kai Nielsen, and Michel Seymour (eds.), 1998, *Rethinking Nationalism*, *Canadian Journal of Philosophy*, Supplement Volume 22, Calgary, AB: University of Calgary Press.

Nîqaş wiha didome:

- Miscevic, Nenad (ed), 2000, *Nationalism and Ethnic Conflict: Philosophical Perspectives*, La Salle and Chicago: Open Court.
- Dieckoff, Alain (ed.), 2004, *The Politics of Belonging: Nationalism, Liberalism, and Pluralism*, Lanham: Lexington.
- Primoratz, Igor and Aleksandar Pavković (eds), 2007, *Patriotism, Philosophical and Political Perspectives*, London: Ashgate.
- Breen, Keith and Shane O’Neill (eds.), 2010, *After the Nation? Critical Reflections on Nationalism and Postnationalism*, London: Palgrave Macmillan. doi:10.1057/9780230293175

Destpêkek kurt a sosyolojîk bo neteweperweriyê bi giştî ev e:

- Grosby, Steven, 2005, *Nationalism: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press.

Û rexneya neteweperweriyê di warê zayenda civakî de:

- Yuval-Davis, Nira, 1997, *Gender & Nation*, London: Sage Publications.

û ev jî:

- Heuer, Jennifer, 2008, “Gender and Nationalism”, in Herb and Kaplan 2008: vol. 1, 43–58.
- Hogan, Jackie, 2009, *Gender, Race and National Identity: Nations of Flesh and Blood*, London: Routledge.

Hê jî baştirîn destpêka gelemperî bo nîqaşa civakîparêz-takekesî:

- Avineri, Shlomo and Avner de-Shalit (eds.), 1992, *Communitarianism and Individualism*, Oxford: Oxford University Press.

Ji bo berevaniyeke ne-neteweperwer a angaşên çandîparêz, bnr.:

- Kymlicka, Will (ed.), 1995a, *The Rights of Minority Cultures*, Oxford: Oxford University Press.

Berevaniyeke felsefî ya neteweperweriya lîberal a pir nerm:

- Gans, Chaim, 2003, *The Limits of Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511490231

Û ji bo sepana li Ewropaya Navîn:

- Auer, Stefan, 2004, *Liberal Nationalism in Central Europe*, London: Routledge.

Rexneyeke polemîkî, nazik û bîrbir:

- Barry, Brian, 2001, *Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism*, Cambridge, MA: Polity Press.

Û yeka nûtir di nav:

- Kelly, Paul, 2015, “Liberalism and Nationalism”, in *The Cambridge Companion to Liberalism*, Steven Wall (ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 329–352. doi:10.1017/CBO9781139942478.018

Analîzên rexneyî yên balkêş bi giştî li ser piştevaniya komî û taybet li ser neteweperweriyê, di nav nerîtên teoriya terciha rasyonel û analîza motivasyonê de:

- Hardin, Russell, 1985, *One for All, The Logic of Group Conflict*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Yack, Bernard, 2012, *Nationalism and the Moral Psychology of Community*, Chicago: University of Chicago Press.

Gelek berhemên balkêş ên sosyolojîk û zanista siyasî li ser neteweperweriyê, hene, ku li vir destpêka xulasekirina wan e:

- Motyl, Alexander (ed.), 2001, *Encyclopedia of Nationalism*, Volumes I and II, New York: Academic Press.

Nêrînek baş a ansiklopedîk:

- Herb, Guntram H. and David H. Kaplan, 2008, *Nations and Nationalism: a Global Historical Overview*, four volumes, Santa Barbara, CA: ABC Clio.

Xebateke sosyolojîk li ser jiyana di bin rêvebiriya neteweperwer de:

- Billig, Michael, 1995, *Banal Nationalism*, London: Sage Publications.

Antolojiya zêdetirîn xwendinbar a nivîsên di leh û eleyhê kozmopolîtanîzm (û neteweperweriyê) de ji aliyê nivîskarên pêşeng ên qadê:

- Cohen, Joshua (ed.), 1996, *For Love of Country: Debating the Limits of Patriotism*, Martha Nussbaum and respondents, Boston, MA: Beacon Press

Referans

- Anderson, Benedict, 1983 [2006], *Imagined Communities*, London: Verso; revised edition, 2006.
- Aron, Raymond, 1962, *Paix et guerre entre les nations*, Paris: Calmann-Levy. Translated as *Peace and War: A Theory of International Relations*, Richard Howard and Annette Baker Fox (trans), Garden City, NY: Doubleday, 1965.
- Auer, Stefan, 2004, *Liberal Nationalism in Central Europe*, London: Routledge.
- Avineri, Shlomo and Avner de-Shalit (eds.), 1992, *Communitarianism and Individualism*, Oxford: Oxford University Press.
- Balibar, Etienne and Immanuel Wallerstein, 1988 [1991], *Race, nation, classe: les identités ambiguës*, Paris: Editions La Découverte; translated as *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*, Chris Turner (trans.), London-New York: Verso.
- Barber, Benjamin R., 1996, “Constitutional Faith”, in J. Cohen (ed.) 1996: 30–37.
- , 1996, *Jihad Vs. McWorld: How Globalism and Tribalism are Reshaping the World*, New York: Ballantine Books.
- Barry, Brian, 1999, “Statism and Nationalism: a Cosmopolitan Critique”, in Shapiro and Brilmayer 1999: 12–66.
- , 2001, *Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism*, Cambridge, MA: Polity Press.
- Bauböck, Reiner, 2004, “Territorial or Cultural Autonomy for National Minorities?”, in Dieckhoff 2004: 221–258.
- Bechhofer, Frank and David McCrone (eds.), 2009, *National Identity, Nationalism and Constitutional Change*, London: Palgrave Macmillan. doi:10.1057/9780230234147

- Bell, Duncan (ed.), 2008, *Political Thought and International Relations: Variations on a Realist Theme*, Oxford: Oxford University Press.
- Berlin, Isaiah, 1976, *Vico and Herder: Two Studies in the History of Ideas*, London: The Hogarth Press.
- , 1979, “Nationalism: Past Neglect and Present Power”, in *Against the Current: Essays in the History of Ideas*, London: Hogarth Press, 333–355.
- Betts, Alexander and Paul Collier, 2017, *Refuge: Transforming a Broken Refugee System*, London: Penguin.
- Billig, Michael, 1995, *Banal Nationalism*, London: Sage Publications.
- , 2017, “Banal Nationalism and the Imagining of Politics”, in *Everyday Nationhood: Theorising Culture, Identity and Belonging after Banal Nationalism*, Michael Skey and Marco Antonsich (eds.), London: Palgrave Macmillan UK, 307–321. doi:10.1057/978-1-137-57098-7_15
- Blake, Michael, 2013, *Justice and Foreign Policy*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199552009.001.0001
- Breuilly, John, 2001, “The State”, in Motyl (ed.) 2001: Volume 1.
- , 2011, “On the Principle of Nationality”, in *The Cambridge History of Nineteenth-Century Political Thought*, Gareth Stedman Jones and Gregory Claeys (eds.), Cambridge: Cambridge University Press, 77–109. doi:10.1017/CHOL9780521430562.005
- Breuilly, John, John Hutchinson, and Eric Kaufmann (eds), 2019, special issue on populism and nationalism in *Nations and Nationalism*, 25(1): 1–400.
- Brubaker, Rogers, 2004, “In the Name of the Nation: Reflections on Nationalism and Patriotism¹”, *Citizenship Studies*, 8(2): 115–127. doi:10.1080/1362102042000214705
- , 2013, “Language, Religion and the Politics of Difference”, *Nations and Nationalism*, 19(1): 1–20. doi:10.1111/j.1469-8129.2012.00562.x
- , 2015, *Grounds for Difference*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Buchanan, Allen, 1991, *Secession: The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec*, Boulder: Westview Press.
- , 2004, *Justice, Legitimacy, and Self-Determination: Moral Foundations for International Law*, Oxford: Oxford University Press.

doi:10.1093/0198295359.001.0001

Buchanan, Allen and Margaret Moore (eds.), 2003, *States, Nations and Borders: The Ethics of Making Boundaries*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511613937

Butt, Daniel, Sarah Jane Fine, & Zofia Stemplowska (eds), 2018, *Political Philosophy, Here and Now: Essays in Honour of David Miller*, Oxford: Oxford University Press.

Calhoun, Craig, 2007, *Nations Matter. Culture, History, and the Cosmopolitan Dream*, London: Routledge. doi:10.4324/9780203960899

Canovan, Margaret, 1996, *Nationhood and Political Theory*, Cheltenham: Edward Elgar.

—, 2000, “Patriotism Is Not Enough”, *British Journal of Political Science*, 30(3): 413–432. doi:10.1017/S000712340000017X

—, 2001, “Sleeping Dogs, Prowling Cats and Soaring Doves: Three Paradoxes in the Political Theory of Nationhood”, *Political Studies*, 49(2): 203–215. doi:10.1111/1467-9248.00309

Carens, Joseph H., 2013, *The Ethics of Immigration*, Oxford: Oxford University Press.

Casertano, Stefano, 2013, *Our Land, Our Oil! Natural Resources, Local Nationalism, and Violent Secession*, Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden. doi:10.1007/978-3-531-19443-1

Chatterjee, Deen K. and B. Smith (eds.), 2003, *Moral Distance*, special issue of *The Monist*, 86(3): 327–515.

Christiano, Thomas, 2008, “Immigration, Community and Cosmopolitanism”, in *San Diego Law Review*, 933(Nov–Dec): 938–962.

—, 2012, “The Legitimacy of International Institutions”, in *The Routledge Companion to Philosophy of Law*, Andrei Marmor (ed.), London: Routledge, pp. 380–394.

Christiano, Thomas and John Christman (eds.), 2009, *Contemporary Debates in Political Philosophy*, Oxford: Wiley Blackwell. doi:10.1002/9781444310399

Cohen, Joshua (ed.), 1996, *For Love of Country?* (Martha C. Nussbaum with respondents), Boston, MA: Beacon Press.

- Colm Hogan, Patrick, 2009, *Understanding Nationalism: On Narrative, Cognitive Science and Identity*, Ohio: Ohio State University Press.
- Connor, Walker, 1994, *Ethnonationalism: The Quest for Understanding*, Princeton: Princeton University Press.
- Conversi, Daniele, 2002, *Ethnonationalism in the Contemporary World: Walker Connor and the Study of Nationalism*, London: Routledge.
- , 2018, “Introduction: Why a State Is Not a Nation – and Whether Economics Really Matters. Walker Connor 50 Years On”, *Nations and Nationalism*, 24(3): 497–505. doi:10.1111/nana.12441
- Couture, Jocelyne, Kai Nielsen, and Michel Seymour (eds.), 1998, *Rethinking Nationalism, Canadian Journal of Philosophy*, Supplement Volume 22, Calgary, AB: University of Calgary Press.
- Crowley, Brian Lee, 1987, *The Self, the Individual and the Community*, Oxford: Clarendon Press.
- Dagger, Richard, 2009, “Individualism and the Claims of Community”, in Christiano and Christman 2009: 303–332. doi:10.1002/9781444310399.ch17
- de Cleen, Benjamin, 2017, “Populism and Nationalism”, in Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (eds.), *The Oxford Handbook of Populism*, Oxford: Oxford University Press.
- de Lange, Deborah E., 2010, *Power and Influence: The Embeddedness of Nations*, New York: Palgrave Macmillan US. doi:10.1057/9780230115545
- De Schutter, Helder and Ronald Tinnevelt (eds.), 2011, *Nationalism and Global Justice: David Miller and His Critics*, London: Routledge.
- Delanty, Gerard, John Hutchinson, Eric Kaufmann, Umut Özkirimli, and Andreas Wimmer, 2008, “Debate on John Hutchinson’s Nations as Zones of Conflict”, *Nations and Nationalism*, 14(1): 1–28. doi:10.1111/j.1469-8129.2008.00306.x
- Delanty, Gerard and Krishan Kumar (eds.), 2006, *The SAGE Handbook of Nations and Nationalism*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Derks, Tom and Nico Roymans (eds.), 2009, *Ethnic Constructs in Antiquity: The Role of Power and Tradition*, Amsterdam: University of Amsterdam Press.
- Dieckhoff, Alain (ed.), 2004, *The Politics of Belonging: Nationalism, Liberalism, and Pluralism*, Lanham: Lexington.

- , 2017, *Nationalism and the Multination State*, Oxford: Oxford University Press.
- Edensor, T., 2002, *National Identity, Popular Culture and Everyday Life*, Oxford: Berg.
- Eisenberg, Avigail and Jeff Spinner-Halev (eds.), 2005, *Minorities within Minorities: Equality, Rights and Diversity*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511490224
- Farris, Sara R., 2017, *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism*, Durham: Duke University Press.
- Feltham, Brian and John Cottingham (eds), 2010, *Partiality and Impartiality: Morality, Special Relationships, and the Wider World*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199579952.001.0001
- Fine, Sarah and Lea Ypi (eds.), 2016, *Migration in Political Theory: The Ethics of Movement and Membership*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199676606.001.0001
- Fox, Jon E., 2017, "The Edges of the Nation: A Research Agenda for Uncovering the Taken-for-Granted Foundations of Everyday Nationhood", *Nations and Nationalism*, 23(1): 26–47. doi:10.1111/nana.12269
- Frost, Catharine, 2006, *Morality and Nationalism*, London: Routledge.
- Gans, Chaim, 2003, *The Limits of Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511490231
- , 2017, "Citizenship and Nationhood", in Rainer Baubock et al. (eds.), *The Oxford Handbook of Citizenship*, Oxford: Oxford University Press.
- Gat, Azar and Alexander Yakobson, 2013, *Nations: The Long History and Deep Roots of Political Ethnicity and Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139047654
- Giddens, Anthony, 1985, *The Nation-state and Violence* (Volume 2), Berkeley: University of California Press.
- Glenn, John, 1997, "Nations and Nationalism: Marxist Approaches to the Subject", *Nationalism and Ethnic Politics*, 3(2): 79–100. doi:10.1080/13537119708428503
- Gellner, Ernest, 1983, *Nations and Nationalism*, Oxford: Blackwell.
- Goetze, David, 2001, "Evolutionary Theory", in Motyl (ed.) 2001: Volume 1.
- Goodin, Robert E., 2006, "Liberal Multiculturalism: Protective and Polyglot",

- Political Theory*, 34(3): 289–303. doi:10.1177/0090591705284131
- Greenfeld, Liah, 2001, *The Spirit of Capitalism: Nationalism and Economic Growth*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- , 2005, “Nationalism and the Mind”, *Nations and Nationalism*, 11(3): 325–341. doi:10.1111/j.1354-5078.2005.00207.x
- , 2006, *Nationalism and the Mind: Essays Modern Culture*. London: Oneworld.
- Grosby, Steven, 2005, *Nationalism: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press.
- Habermas, Jürgen, 1992 [1996], *Faktizität und Geltung: Beiträge zur Diskurstheorie des Rechts und des demokratischen Rechtsstaats*, Frankfurt am Main: Suhrkamp. Translated as *Between Facts and Norms: Contribution to a Discourse Theory of Law and Democracy*, Cambridge: Polity Press, 1996.
- , 1996 [1998], *Die Einbeziehung des Anderen: Studien zur politischen Theorie*, Frankfurt am Main: Suhrkamp. Translated as *The Inclusion of the Other: Studies in Political Theory*, Ciaran Cronin and Pablo De Greiff (eds), Cambridge, MA: The MIT Press, 1998.
- Haidt, Jonathan, 2016, “When and Why Nationalism Beats Globalism”, *The American Interest*, 12(1): 10 July 2016. URL = <[available online](#)>.
- Hale, Henry E., 2008, *The Foundations of Ethnic Politics: Separatism of States and Nations in Eurasia and the World*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511790669
- Hardin, Russell, 1985, *One for All, The Logic of Group Conflict*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Harris, Erika, 2016, “Why Has Nationalism Not Run Its Course?”, *Nations and Nationalism*, 22(2): 243–247. doi:10.1111/nana.12185
- Hastings, Adrian, 1997, *The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion and Nationalism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511612107
- Hazon, Yoram, 2018, *The Virtue of Nationalism*, New York: Basic Books.
- Hearn, Jonathan, 2018, “Power, Culture, Identity, and the Work of Anthony Smith”, *Nations and Nationalism*, 24(2): 286–291. doi:10.1111/nana.12407
- Hearn, Jonathan, Chandran Kukathas, David Miller, and Bernard Yack, 2014,

- “Debate on Bernard Yack’s Book *Nationalism and the Moral Psychology of Community*”, *Nations and Nationalism*, 20(3): 395–414. doi:10.1111/nana.12074
- Hechter, Michael, 2001, *Containing Nationalism*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/019924751X.001.0001
- Helbling, Marc, Tim Reeskens, and Matthew Wright, 2016, “The Mobilisation of Identities: A Study on the Relationship between Elite Rhetoric and Public Opinion on National Identity in Developed Democracies”, *Nations and Nationalism*, 22(4): 744–767. doi:10.1111/nana.12235
- Held, David, 2003, “Cosmopolitanism: Globalisation Tamed?”, *Review of International Studies*, 29(4): 465–480. doi:10.1017/S0260210503004650
- Hendrix, Burke A., 2008, *Ownership, Authority, and Self-Determination: Moral Principles and Indigenous Rights Claims*, University Park, PA: Pennsylvania State University Press.
- Hobsbawm, E. J., 1990, *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*, Cambridge: Cambridge University Press. Second edition 2012. doi:10.1017/CBO9781107295582
- Hutchinson, John, 2005, *Nations as Zones of Conflict*, London: Sage; see also the debate on this book in Delanty et al. 2008.
- , 2017, *Nationalism and War*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780198798453.001.0001
- , 2018, “Bringing the Study of Warfare into Theories of Nationalism”, *Nations and Nationalism*, 24(1): 6–21. doi:10.1111/nana.12364
- Ichijo, Atsuko and Ronald Ranta, 2016, *Food, National Identity and Nationalism: From Everyday to Global Politics*, London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1057/9781137483133
- Ichijo, Atsuko, Jon E. Fox, Arthur Aughey, David McCrone, and Frank Bechhofer, 2017, “Debate on *Understanding National Identity* by David McCrone and Frank Bechhofer”, *Nations and Nationalism*, 23(3): 441–462. doi:10.1111/nana.12314
- Ingram, James D., 2017, “Populism and Cosmopolitanism”, in *Oxford Handbook of Populism*, Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, and Pierre Ostiguy (eds.), Oxford: Oxford University Press, 644–660.

- Iyall Smith, Keri E. and Patricia Leavy (eds.), 2008, *Hybrid Identities: Theoretical and Empirical Examinations*, Leiden: Brill.
- Jaramillo Torres, Angel and Marc Benjamin Sable (eds.), 2018, *Trump and Political Philosophy: Leadership, Statesmanship, and Tyranny*, Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-74445-2
- Joppke, Christian and Steven Lukes (eds.), 1999, *Multicultural Questions*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/019829610X.001.0001
- Kaldor, Mary, 2004, “Nationalism and Globalisation”, *Nations and Nationalism*, 10(1–2): 161–177. doi:10.1111/j.1354-5078.2004.00161.x
- Kastoryano, Riva, 2006, “Vers un Nationalisme Transnational. Redéfinir la Nation, le Nationalisme et le Territoire”, *Revue Française de Science Politique*, 56: 533–553.
- Kaufmann, Eric, 2019, “Ethno-traditional Nationalism and the Challenge of Immigration”, *Nations and Nationalism*, 25(2): 435–448. doi:10.1111/nana.12516
- Kedourie, Elie, 1960, *Nationalism*, London: Hutchison.
- Kim, Sung Ho, 2002, “Max Weber’s Liberal Nationalism”, *History of Political Thought*, 23(3): 432–457.
- Kleinig, John, 2014, *On Loyalty and Loyalties: The Contours of a Problematic Virtue*, Oxford: Oxford University Press.
- Knott, Eleanor, Vera Tolz, Elliott Green, and Andreas Wimmer, 2019, “Debate on Andreas Wimmer’s Nation Building: Why Some Countries Come Together While Other Fall Apart” *Nation and Nationalism*, 25(1): 82–103.
- Kohen, Marcelo G. (ed.), 2006, *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511494215
- Kohn, Hans, 1965, *Nationalism: Its Meaning and History*, revised edition, New York: Van Nostrand Reinhold Company.
- Kolers, Avery, 2009, *Land, Conflict, and Justice: A Political Theory of Territory*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511575709
- Kostagiannis, Konstantinos, 2018, *Realist Thought and the Nation-State: Power Politics in the Age of Nationalism*, (The Palgrave Macmillan History of International Thought), Cham: Springer International Publishing. doi:10.1007/978-3-319-59629-7

- Kukathas, Chandran, 2003, *The Liberal Archipelago: A Theory of Diversity and Freedom*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/019925754X.001.0001
- Kukathas, Chandran and R. Poole, Ross, (eds.), 2000, *Australasian Journal of Philosophy* (Special Issue on Indigenous Rights), Volume 78, Issue 3.
- Kuran Burcoglu, Nedret (ed.), 1997, *Multiculturalism: Identity and Otherness*, Istanbul: Bogazici University Press.
- Kymlicka, Will (ed.), 1995a, *The Rights of Minority Cultures*, Oxford: Oxford University Press.
- , 1995b, *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0198290918.001.0001
- , 2001, *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0199240981.001.0001
- , 2003a, “Conclusion: The Futures of Nationalism”, in *Nationalism and Its Futures*, Umut Özkırıklı (ed.), London: Palgrave Macmillan UK, 145–151. doi:10.1057/9780230524187_8
- , 2003b, “Liberal Theories of Multiculturalism”, in *Rights, Culture and the Law: Themes from the Legal and Political Philosophy of Joseph Raz*, Lukas H. Meyer, Stanley L. Paulson, and Thomas W. Pogge (eds.), Oxford: Oxford University Press, 229–252.
- , 2004, “Justice and Security in the Accommodation of Minority Nationalism”, in Dieckoff 2004: 127–154.
- , 2007a, “Community and Multiculturalism”, in *A Companion to Contemporary Political Philosophy* (Volume 2), second edition, Robert E. Goodin, Philip Pettit, and Thomas Pogge (eds.), Oxford: Blackwell, 463–477.
- , 2007b, *Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity*, Oxford: Oxford University Press.
- , 2016 “Defending Diversity in an Era of Populism: Multiculturalism and Interculturalism Compared” in *Multiculturalism and Interculturalism: Debating the Dividing Lines*, Nasar Meer, Tariq Modood and Ricard Zapata-Barrero (eds.), Edinburgh: Edinburgh University Press, 158–177.
- Kymlicka, Will and Alan Patten (eds.), 2004, *Language Rights and Political Theory*, Oxford: Oxford University Press.
- Lægaard, Sune, 2007, “Liberal Nationalism and the Nationalisation of Liberal

- Values”, *Nations and Nationalism*, 13(1): 37–55. doi:10.1111/j.1469-8129.2007.00269.x
- Lagerspetz, Olli, 2000, “On National Belonging” in *Miscevic 2000*: 57–74.
- Laitin, David, 2001, “Political Science and Nationalism”, in Motyl (ed.) 2001: Volume 1.
- , 2007, *Nations, States, and Violence*, Oxford: Oxford University Press.
- Laitin, David D. and Rob Reich, 2004, “A Liberal Democratic Approach to Language Justice”, in Kymlicka and Patten 2004: 80–104.
- Laitin, David D., James T. Watkins IV, and Elise V. Watkins, 1998, *Identity in Formation: The Russian-Speaking Populations in the Near Abroad*, Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Lecours, André and Luis Moreno (eds.), 2010, *Nationalism and Democracy: Dichotomies, Complementarities, Oppositions*, London: Routledge.
- Leoussi, Athena S. and Steven Grossby (eds.), 2007, *Nationalism and Ethnosymbolism: History, Culture and Ethnicity in the Formation of Nations*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Levy, Jacob T., 2000, *Multiculturalism of Fear*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0198297122.001.0001
- , 2004, “National Minorities without Nationalism”, in Dieckhoff 2004: 155–174.
- Lichtenberg, Judith, 1997, “Nationalism, For and (Mainly) Against”, in McKim & McMahan 1997: 158–175.
- MacCormick, Neil, 1982, *Legal Right and Social Democracy: Essays in Legal and Political Philosophy*, Oxford: Clarendon Press.
- MacIntyre, Alasdair, 1984 “Is Patriotism a Virtue?”, The Lindley Lecture, Lawrence: The University of Kansas, [available online](#).
- Malešević, Siniša, 2011, “The Chimera of National Identity”, *Nations and Nationalism*, 17(2): 272–290. doi:10.1111/j.1469-8129.2010.00479.x
- , 2013, *Nation-States and Nationalisms: Organization, Ideology and Solidarity*, Cambridge: Polity.
- , 2018, “The Rise and Rise of Grounded Nationalisms”, *Ethnopolitics*, 17(5): 553–557. doi:10.1080/17449057.2018.1532636
- Malešević, Siniša and Mark Haugaard (eds.), 2007, *Ernest Gellner and Contemporary*

- Social Thought*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511488795
- Malešević, Siniša, 2017, *The Rise of Organized Brutality*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Margalit, Avishai, 1997, “The Moral Psychology of Nationalism”, in McKim and McMahan 1997: 74–88.
- Margalit, Avishai and Joseph Raz, 1990, “National Self-Determination”, *Journal of Philosophy*, 87(9): 439–461. doi:10.2307/2026968
- Markell, Patchen, 2000, “Making Affect Safe for Democracy?: On ‘Constitutional Patriotism’”, *Political Theory*, 28(1): 38–63. doi:10.1177/0090591700028001003
- Mason, Andrew, 1999, “Political Community, Liberal-Nationalism, and the Ethics of Assimilation”, *Ethics*, 109(2): 261–286. doi:10.1086/233896
- McCabe, David, 1997, “Patriotic Gore, Again”, *The Southern Journal of Philosophy*, 35(2): 203–223. doi:10.1111/j.2041-6962.1997.tb00834.x
- McKim, Robert and Jeff McMahan (eds), 1997, *The Morality of Nationalism*, Oxford: Oxford University Press.
- Meadwell, Hudson, 2012, “Nationalism Chez Gellner”, *Nations and Nationalism*, 18(4): 563–582. doi:10.1111/j.1469-8129.2012.00544.x
- , 2014, “Gellner Redux?”, *Nations and Nationalism*, 20(1): 18–36. doi:10.1111/nana.12029
- Meinecke, Friedrich, 1924 [1965], *Die Idee der Staatsräson in der neueren Geschichte*, Munich and Berlin: R. Oldenbourg. Translated as *Machiavellism*, Douglas Scott (trans.), New York: Praeger, 1965.
- Meisels, Tamar, 2009, *Territorial Rights*, second edition, (Law and Philosophy Library 72), Dordrecht: Springer Netherlands. doi:10.1007/978-1-4020-9262-6
- Miller, David, 1990, “The Resurgence of Political Theory”, *Political Studies*, 38(3): 421–437.
- , 1992, “Community and Citizenship”, in Avineri and de Shalit 1992: 85–100.
- , 1995, *On Nationality*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0198293569.001.0001
- , 1999, *Principles of Social Justice*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- , 2000, *Citizenship and National Identity*, Oxford: Blackwell.

-
- , 2005a, “Crooked Timber or Bent Twig? Isaiah Berlin’s Nationalism”, *Political Studies*, 53(1): 100–123. doi:10.1111/j.1467-9248.2005.00519.x
- , 2005b, “Immigration: The Case for Limits”, in *Contemporary Debates in Applied Ethics*, Andrew I. Cohen and Christopher Heath Wellman (eds.), Oxford; Blackwell, 193–206.
- , 2007, *National Responsibility and Global Justice*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199235056.001.0001
- , 2008, “Immigrants, Nations, and Citizenship”, *Philosophy, Politics & Society* (Special Issue), 4 (December): 371–390.
- , 2013, *Justice for Earthlings: Essays in Political Philosophy*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139236898
- , 2016, *Strangers in Our Midst: The Political Philosophy of Immigration*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Miller, David Lee and Sohail H. Hashmi (eds.), 2001, *Boundaries and Justice: Diverse Ethical Perspectives*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Miscevic, Nenad (ed.), 2000, *Nationalism and Ethnic Conflict. Philosophical Perspectives*, La Salle and Chicago: Open Court.
- , 2001, *Nationalism and Beyond*, Budapest, New York: Central European University Press.
- , 2019, “Populism and nationalism”, in *New Politics of Decisionism*, Violeta Besirevic (ed.), The Hague: Eleven International Publishing.
- Moore, Margaret (ed.), 1998, *National Self-Determination and Secession*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0198293844.001.0001
- , 2001, “Normative Justifications for Liberal Nationalism: Justice, Democracy and National Identity”, *Nations and Nationalism*, 7(1): 1–20. doi:10.1111/1469-8219.00001
- , 2009, “Liberalism, Communitarianism and the Politics of Identity”, in Christiano and Christman 2009: 322–342. doi:10.1002/9781444310399.ch18
- Morgenthau, Hans, 1946, *Scientific Man versus Power Politics*, Chicago: University of Chicago Press.
- Motyl, Alexander (ed.), 2001, *Encyclopedia of Nationalism: Volume 1: Fundamental Themes*, New York: Academic Press.

-
- Mudde, Cas, 2007, *Populist Radical Right Parties in Europe*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511492037
- Müller, Jan-Werner, 2016, *What is Populism*, Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Nation and Nationalism*, 2019, thematic issue on migration, 25(2): 401–751.
- Nielsen, Kai, 1998, “Liberal Nationalism, Liberal Democracies and Secession”, *University of Toronto Law Journal*, 48(2): 253–295. doi:10.2307/825982
- , 1998–99, “Cosmopolitanism, Universalism and Particularism in the age of Nationalism and Multiculturalism”, *Philosophical Exchange*, 29(1): art. 2 (3–34). [[Nielsen 1998–99 available online](#)]
- O’Neill, Onora, 2000, *Bounds of Justice*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511605734
- Okin, Susan Moller, 1999, “Is Multiculturalism Bad for Women?” and “Response”, in *Boston Review*, 1997; reprinted with some revisions in *Is Multiculturalism Bad for Women?* Joshua Cohen, Matthew Howard, and M. Nussbaum (eds.), Princeton: Princeton University Press.
- , 2002, “‘Mistresses of Their Own Destiny’: Group Rights, Gender, and Realistic Rights of Exit”, *Ethics*, 112(2): 205–230. doi:10.1086/324645
- , 2005, “Multiculturalism and Feminism: No Simple Question, No Simple Answers”, in Eisenberg and Spinner-Halev 2005: 67–89. doi:10.1017/CBO9780511490224.004.
- Oldenquist, Andrew, 2002, “Ethnicity and Sovereignty”, *Studies in East European Thought*, 54(4): 271–284.
- Orgad, Liav, 2015, *The Cultural Defense of Nations: A Liberal Theory of Majority Rights*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199668687.001.0001
- Orwell, George, 1945 [2000], “Notes on Nationalism”, first published: Polemic. May 1945, London; reprinted in his *Essays*, Bernard Crick (ed.), London: Penguin, 2000.
- Özkirimli, Umut, 2003, “The Nation as an Artichoke? A Critique of Ethnosymbolist Interpretations of Nationalism”, *Nations and Nationalism*, 9(3): 339–355. doi:10.1111/1469-8219.00100
- , 2010, *Theories of Nationalism: A Critical Introduction*, second revised edition,

- London: Palgrave Macmillan. First edition is 2000; third edition is 2017.
- Patten, Alan, 2003, "Liberal Neutrality and Language Policy", *Philosophy & Public Affairs*, 31(4): 356–386. doi:10.1111/j.1088-4963.2003.00356.x
- Pavković, Aleksandar and Peter Radan (eds.), 2007, *Creating New States: Theory and Practice of Secession*, London: Ashgate.
- Pogge, Thomas W., 1997, "Group Rights and Ethnicity", in Shapiro and Kymlicka 1997: 187–221.
- , 2001, "Rawls on International Justice", *The Philosophical Quarterly*, 51(203): 246–253. doi:10.1111/j.0031-8094.2001.00228.x
- , 2002, *World Poverty and Human Rights*, Cambridge: Polity Press.
- Primoratz, Igor, 2017, "Patriotism", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/patriotism/>>.
- Primoratz, Igor and Aleksandar Pavković (eds), 2007, *Patriotism, Philosophical and Political Perspectives*, London: Ashgate.
- Putnam, Hilary, 1996, "Must We Choose Between Patriotism and Universal Reason?", in Cohen 1996: 91–97.
- Rawls, John, 1999, *The Law of Peoples*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Renan, Ernest, 1882, "Qu'est-ce qu'une nation?", lecture delivered at the Sorbonne, 11 March 1882. Translated by Martin Thom as "What is a nation?", in *Nation and Narration*, Homi K. Bhabha (ed.), London: Routledge, 1990, 8–22; reprinted in part in *Nationalism*, John Hutchinson and Anthony D. Smith (eds.), Oxford: Oxford University Press, 1994, 17–18.
- Risse, Mathias, 2012a, "Global Justice" in *The Oxford Handbook of Political Philosophy*, David Estlund (ed.), Oxford: Oxford University Press, 457–489
- , 2012b, *On Global Justice*, Princeton: Princeton University Press.
- Roshwald, Aviel, 2006. *The Endurance of Nationalism: Ancient Roots and Modern Dilemmas*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sardoč, Mitja (ed.), 2017–, *Handbook of Patriotism*, Springer International Publishing AG (some chapters available on the web from 2017 on). doi:10.1007/978-3-319-30534-9
- Satz, Debra and Rob Reich (eds.), 2009, *Toward a Humanist Justice: The Political*

- Philosophy of Susan Moller Okin*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/Acprof:Oso/9780195337396.001.0001
- Scruton, Roger, 2004, *England and the Need for Nations*, London: Civitas: Institute for the Study of Civil Society.
- Searle-White, Joshua, 2001, *The Psychology of Nationalism*, New York: Palgrave Macmillan US. doi:10.1057/9780312299057
- Seymour, Michel, 1999, *La nation en question*, Montreal: L'Hexagone.
- , 2000, “On Redefining the Nation”, in Miscevic 2000: 25–56.
- Shapiro, Ian and Lea Brilmayer (eds.), 1999, *Global Justice*, (Nomos, Volume XLI), New York: New York University Press.
- Shapiro, Ian and Will Kymlicka (eds.), 1997, *Ethnicity and Group Rights*, (Nomos, Volume XXXIX), New York: New York University Press.
- Simmons, A. John, 2001, “On The Territorial Rights of States”, *Philosophical Issues*, 11: 300–326. doi:10.1111/0029-4624.35.s1.12
- , 2016, *Boundaries of Authority*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780190603489.001.0001
- Shils, Edward, 1957, “On The Territorial Rights of States Primordial, Personal, Sacred and Civil Ties: Some Particular Observations on the Relationships of Sociological Research and Theory”, *The British Journal of Sociology*, 8(2): 130–145.
- Smith, Anthony D., 1991, *National Identity*, Penguin, Harmondsworth.
- , 2001, *Nationalism*, Cambridge: Polity Press.
- , 2003, “The Poverty of Anti-Nationalist Modernism”, *Nations and Nationalism*, 9(3): 357–370. doi:10.1111/1469-8219.00101
- , 2008a. *The Cultural Foundations of Nations: Hierarchy, Covenant and Republic*, Oxford: Blackwell Publishing
- , 2008, “Opening Remarks to the Debate on Aviel Roshwald’s The Endurance of Nationalism”, *Nations and Nationalism*, 14(4): 637–663. doi:10.1111/j.1469-8129.2008.00355.x
- , 2009, *Ethno-Symbolism and Nationalism: a Cultural Approach*, London: Routledge.
- , 2011, “National Identity and Vernacular Mobilisation in Europe”, *Nations and*

- Nationalism*, 17(2): 223–256. doi:10.1111/j.1469-8129.2011.00491.x
- Sober, Elliott, and David Sloan Wilson, 1998, *Unto Others: The Evolution and Psychology of Unselfish Behavior*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sparrow, Robert, 2007, “For the Union Makes Us Strong: Anarchism and Patriotism”, in Primoratz and Pavkovic 2007: 201–218.
- Spinner-Halev, Jeff, 2008, “Democracy, Solidarity and Post-Nationalism”, *Political Studies*, 56(3): 604–628. doi:10.1111/j.1467-9248.2007.00708.x
- Steiner, Hillel, 1999, “Just Taxation and International Redistribution”, in Shapiro and Brilmayer 1999: 171–191.
- Stiltz, Anna, 2016, “The Value of Self-Determination”, *Oxford Studies in Political Philosophy* 2, David Sobel, Peter Vallentyne, and Steven Wall (eds), Oxford: Oxford University Press, 98–127. doi:10.1093/acprof:oso/9780198759621.003.0005
- Stone, John and Ioanna Christodoulaki, 2018, “Nebulous Nationalism: Walker Connor in an Era of Rising Populism”, *Nations and Nationalism*, 24(3): 513–518. doi:10.1111/nana.12443
- Storm, Eric, 2018, “A New Dawn in Nationalism Studies? Some Fresh Incentives to Overcome Historiographical Nationalism”, *European History Quarterly*, 48(1): 113–129. doi:10.1177/0265691417741830
- Tan, Kok-Chor, 2004, *Justice without Borders: Cosmopolitanism, Nationalism, and Patriotism*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511490385
- , 2011, “Nationalism and Global Justice: A Survey of Some Challenges”, in *Sovereign Justice: Global Justice in a World of Nations*, Diogo P. Aurélio, Gabriele De Angelis, and Regina Queiroz (eds.), Berlin, New York: de Gruyter, 9–24. doi:10.1515/9783110245745.1.9
- , 2012, *Justice, Institutions, and Luck: The Site, Ground, and Scope of Equality*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199588855.001.0001
- Taguieff, Pierre-André, 2015, *La revanche du nationalisme: Néopopulistes et xénophobes ? l’assaut de l’Europe*, Paris: Presses Universitaires De France.
- Tajfel, Henri, 1981, *Human Groups and Social Categories*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Tamir, Yael, 1993, *Liberal Nationalism*, Press, Princeton, NJ: Princeton University

- Press.
- , 2019, *Why Nationalism*, Princeton: Princeton University Press.
- Taylor, Charles, 1989, *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*, Cambridge: Cambridge University Press.
- , 1993, *Reconciling the Solitudes*, Montreal: McGill-Queen's University Press.
- , 1996, "Why Democracy Needs Patriotism", in Cohen 1996: 119–121.
- Tilly, Charles (ed.), 1975, *The Formation of National States in Western Europe*, Princeton: Princeton University Press.
- Tonkiss, Katherine, 2013, *Migration and Identity in a Post-National World*, London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1057/9781137309082
- Tully, James, 1994, *An Approach to Political Philosophy: Locke in Contexts*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511607882
- , 2004, "Recognition and dialogue: the emergence of a new field", *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 7(3): 84–106.
- Twining, William (ed.), 1991, *Issues of Self-determination*, Aberdeen: Aberdeen University Press.
- Vick, Brian, 2007, "Of Basques, Greeks, and Germans: Liberalism, Nationalism, and the Ancient Republican Tradition in the Thought of Wilhelm von Humboldt", *Central European History*, 40(4): 653–681. doi:10.1017/S0008938907001070
- Vincent, Andrew, 2001, "Political Theory", in Motyl (ed.) 2001: Volume 1, 589–599.
- Waldron, Jeremy, 1992, "Superseding Historic Injustice", *Ethics*, 103(1): 4–28. doi:10.1086/293468
- Walker, R.B.J., 2001, "Postmodernism", in Motyl (ed.) 2001: Volume 1, 611–630.
- Walzer, Michael, 1983, *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*, New York: Basic Books.
- , 2002, "Passion and Politics", *Philosophy & Social Criticism*, 28(6): 617–633. doi:10.1177/019145370202800602
- , 2004, *Arguing about War*, New Haven & London: Yale University Press.
- Weber, Max, 1924, "Diskussionsrede zum Vortrag von P. Barth 'Die Nationalität in ihrer soziologischen (1912) Bedeutung' auf dem zweiten Deutschen Soziologentag in Berlin 1912", in *Max Weber, Gesammelte Aufsätze zur Soziologie und Sozialpolitik*, Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), S. pp.

484–486.

- Wellman, Christopher Heath, 2005, *A Theory of Secession: The Case for Self-Determination*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511499265
- Williams, Michael C., 2007, “Morgenthau Now: Neoconservatism, National Greatness, and Realism”, in *Realism Reconsidered: The Legacy of Hans Morgenthau in International Relations*, Michael C. Williams (ed.), Oxford: Oxford University Press, 216–240.
- Wimmer, Andreas, 2013, *Waves of War: Nationalism, State Formation, and Ethnic Exclusion in the Modern World*, Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139198318
- , 2018, *Nation Building: Why Some Countries Come Together While Others Fall Apart*, Princeton: Princeton University Press
- Wright, Sue, 2016, *Language Policy and Language Planning: From Nationalism to Globalisation*, second revised edition, London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1007/978-1-137-57647-7
- Yack, Bernard, 2012, *Nationalism and the Moral Psychology of Community*, Chicago: University of Chicago Press.
- , 2018, “Nationalism’s Grip on Democracy: Good News and Bad”, in *Reimagining Nation and Nationalism in Multicultural East Asia*, Sungmoon Kim and Hsin-Wen Lee (eds.), London: Routledge, chapter 1.
- Ypi, Lea, 2011, *Global Justice and Avant-Garde Political Agency*, Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199593873.001.0001
- Yuval-Davis, Nira, 1997, *Gender and Nation*, New York: Sage Publications.
- Žižek, Slavoj, 2015, “In the Wake of Paris Attacks the Left Must Embrace Its Radical Western Roots”, *In These Times*, 16 November 2015, [available online](#).
- , 2017, *The Incontinence of the Void*, Cambridge, MA: MIT Press.

Çavkaniyên din ên Înternetê

- Nussbaum, Martha C. 2002, “[Beyond the Social Contract: Toward Global Justice](#)”, Tanner Lecture, Australian National University.

- Waldron, Jeremy, 2005, "[Proximity as the Basis of Political Community](#)."
- [Nationalism – A Bibliography](#), compiled by Peter Rasmussen. A good collection of links and bibliographies, but no longer maintained.
- [The Warwick Debates](#), debate between Ernest Gellner and Anthony D. Smith at the London School of Economics, 1995.
- [ARENA: Centre for European Studies](#); ARENA is a research centre at the University of Oslo studying the dynamics of the evolving European systems of governance. This site contains a good selection of papers on ethics of international relations.
- [Global Policy Forum](#), has papers on the future of nation-states.
- [Academy of European Law](#), at the European University Institute.
- [Territory and Justice network: repository of pre-publication papers](#).

Nîşeyên bo Neteweperweriyê

1. Bnr. Berlin 1979, Smith 1991, Levy 2000, û nîqaşa di Gans 2003 de; ji bo karakterîzasyoneke derhed bnr. rûpelên pêşî yên Crosby 2005, û nîqaşên nû yên dewlemend û balkêş derheqê helwestên neteweperwer de bnr. Yack 2012, 2018.
2. Ji bo nîqaşa nêrînên Gellner, bnr. Meadwell 2012, 2014, û nivîsên di Malešević û Hugarard 2007.
3. Roger Scruton her duyan dike yek ji ber ku sêdaqata neteweyî û welatparêzî yek in li gor wî: sêdaqata bo welatê xwe, "hezkirina xwezayî ya welêt, hemwelatiyan û çand wan dike yek" (2004: 4). A rast, welatparêz girêdayî gel û axa xwe ya "heqê wan" e; û welatparêzî hewlek e ku vî mafî veguherîne bo rêvebriyeke bêalî û raseriya hiqûqê. Xuya ye îdia dike sêdaqata bo axê koka hemûyan e. Loma, dijheviyên termînolojîk û têgehî yên di lîteraturê de zelal in.
4. Habermas 1992 [1996]; bnr. nîqaşa di Markell 2000; ji bo têgihîştineke berfirehtir a welatparêziyê bnr. Primoratz û Pavkovic 2007.
5. Renan 1882 û Weber 1924 tê de; ji bo berevaniyeke nû, bnr., Brubaker 2004 û ji bo berawirdkirina bi dîn re, Brubaker 2013.

6. Berevanekî pir navdar ê cudatîyê Hans Kohn e, 1965.
7. Bnr. ji bo nirxandin û nîqaşeke baş derheqê xebata wî di berheva Malešević û Haugaard (ed.), 2007. Bnr. Özkirimli, 2010, û ji bo derbirîneke xurt û zelal Greenfeld 2006.
8. Li gor Gellner, neteweperwerî û netewe-dewlet bi hev re tevdigerin di nav demê de, ji ber ku her du jî encama modernîzasyon û îndustriyê ye. Malešević (2013, 2018) jî neteweperweriyê bi netewe-dewletê ve girê dide, girîngiyê nade role piştewaniya nav komê ya berî peydabûna dewleteke wiha.
9. Tilly, di meqaleya xwe ya di berheva 1975an de, bixêz dike rola dewleta modern a destpêkê di çêbûna neteweyê de. Giddens 1985 girîngî dide dewleta mitleq ji ber navendîbûn û firehkirina desthilatdariya îdarî; yekbûna di encamê de dike ku netewe-dewlet peyda bibe. Berhemên din ên modernist Hobsbawm 1990, û Breuilly 2001 û 2011.
10. Ev ji aliyê Daniele Conversi tê pêşvebirin (bnr., 2002, û pêşkêşiya nêrînên wî û nîqaşên Connor di Conversi 2018).
11. Bnr., wek mînak, MacCormick 1982; Miller 1992, 2000; Tamir 1993, 2019; Gans 2003; Moore 2009; Dagger 2009; û, ji bo nîqaşeke balkêş, Frost 2006.
12. Ji bo nirxandîneke boçûnên Marksist, bnr. Glenn 1997.
13. Lê, hin nivîskarên ku xwe wek neteweperwerên lîberal pênase dikin, bi awayekî berbiçav Kymlicka (2001, 2003b, 2007b), palpiştên civakîparêz red dikin ji bo nêrînên xwe.
14. Ez senifandina wî ya nuwaze adapter dikim A. Kolers (2009: Beş. 1) bo mijara li ber dest.
15. Mînak, di mafên wan ên mirovan (Buchanan 2004), mafên milkiyetê yên pêş-siyasî mîna di Lock de (Simmons 2001), mafê çavkaniyên takekesî (Steiner 1999), an mafê şîrîkatiyên siyasî (Wellman 2005).
16. Ev nêrîn zelal e di Friederich Meinecke 1924 [1965] de (Destpêk) û Raymond

Aron 1962 û pir nêzîkî rû ye di Hans Morgenthau 1946; ji bo girêyên balkêş bi neteweperweriyên hevçax re, bnr. nivîsa Michael C. Williams 2007 û kitêba Duncan Bell (2008) edît kiriye.

17. Ji bo nîqaşên li ser alîgiriye bi giştî, bnr., Chatterjee û Smith 2003 û, yê nûtir, Feltham û Cottingham 2010.

18. Bnr., antolojiyên McKim & McMahan 1997; Couture, Nielsen, & Seymour 1998; Miscevic 2000 û Primoratz û Pavkovic 2007; Sardoč 2017–.

19. Û versiyonên wê yên cuda ku bi hûrgilî hatiye amadekirin ji aliyê nivîskarên mîna Yael Tamir (1993, 2019), David Miller (1995, 2000, 2007), Kai Nielsen (1998), Michel Seymour (2000) û Chaim Gans (2003). Bnr., nîqaşa li dor berhema Miller De Schutter û Tinnevelt 2011 û Butt yên din, 2018.

20. Wek mînak di nav Miller (2005a), Sung Ho Kim (2002) an Brian Vick (2007).

21. Ji bo nîqaşeke pir hişyarkar derbarê avantaj û dezavantajên her yekê, bnr., nivîsên Reiner Bauböck (2004) û Will Kymlicka (2004) her du jî di nav Dieckhoff 2004; a pêşî tercîha ne-terîtoriyal, ya pê re tercîha terîtoriyal diparêze.

22. Ji bo nîqaşeke firehkirî ya vê argumanê, bnr. Buchanan 1991, ku bûye klasîkeke hevçax; Moore 1998; û Gans 2003. Ji bo hinek danûstendinên fikrî yên li ser argumanan, bnr., J. Levy 2004, û cilda li ser veqetîne ya Pavković û Radan 2007, û xebata Christopher Heath Wellman 2005. Cildeke balkêş e ji riwangeyeke legal Kohen 2006, û hin xebatên balkêş ên rewşên taybet tê pêşkêşkirin di Casertano 2013. Ji bo nirxandineke pir neyênî bnr. Yack 2012, Ch. 10.

23. Bnr. îzahet û berevaniyeke bi hûrgilî di nav Kymlicka 2001; xebata wî ya nûtir, a rast ansiklopedîk (2007b) ku hê jî carna çandîheziyeke wiha wek “neteweperwer” bi nav dike; kurteyeke kurt di nav Kymlicka 2003a; û Gans 2003.

24. Wek mînak, Canovan 1996 (beş. 10) dibêje, Tamir terka îdeala “netewe-dewletê” kiriye, û her wiha netewetî jî; Seymour (1999) rexne digre Taylor û Kymlicka paşê xwe didin bernameyên neteweperwer ên heqîqî û pirçandîtiyê pêşniyaz dikin ji dêvla neteweperweriyê.

25. Ji bo boçûneke bêtir sosyolojîk derbarê diyalektîka global û etno-neteweyî de, bnr., Destpêka Delanty û Kumar 2006 û hevkarîya Delanty ya di vê cildê de.
26. Lêkolîneke di vî warî de ya Kok-Chor Tan (2004, bnr. taybetî beş. 5) e. Lê, ew têra xwe gumanbar e derbarê nêzîkbûnê (convergence) de di nivîseke din de (bnr. kitêba wî 2012).
27. Pierre-André Taguieff di kitêba xwe 2015an de derbarê populizmê de, bi navê *La revanche du nationalisme*, populizmê wek cureyeke neteweperweriyê pêşkêş dike. Navlêka bikêr “neteweyî-populîst” çêkiriye.
28. Bnr., wek mînak, nivîsên li ser populizm û neteweperweriyê di nav Breuilly, Hutchinson, û Kaufmann 2019 û li ser koçê di *Nation and Nationalism* de, 2019.
30. Ji bo nîqaşeke nû bnr., *Nation and nationalism*, hejmara tematîk ji 2019, bi taybetî nivîsa Eric Kaufmann (2019).
31. Li vir Kok-Chor Tan, rêgezekê pêşniyaz dike ku wek rêyeke navîn a erênî xuya dike di navbera derhedên (extremes) neyênî de.

Tiştê ku ji teza welatparêziya bisînor re lazim e, li dinyayeke ne-îdeal ku edalet ti carî tam pêk nayê, welatparêz lazim e edaleta global jî bi awayekî cidî bikin karê xwe, û divê bi awayekî çalak cehd bikin ji bo dinyayeke adiltir ger bixwazin aligiriya wan a bo welatparêziyê rewa be. Dibe ku bêtir têkevin tatêla hemwelatîyên xwe, lê mecbûr in bi samimiyet hewl bidin bêdaletiyê kêmtir bikin bi xebatên xwe yê ji bo dinyayeke wekhevtir (2004:161).